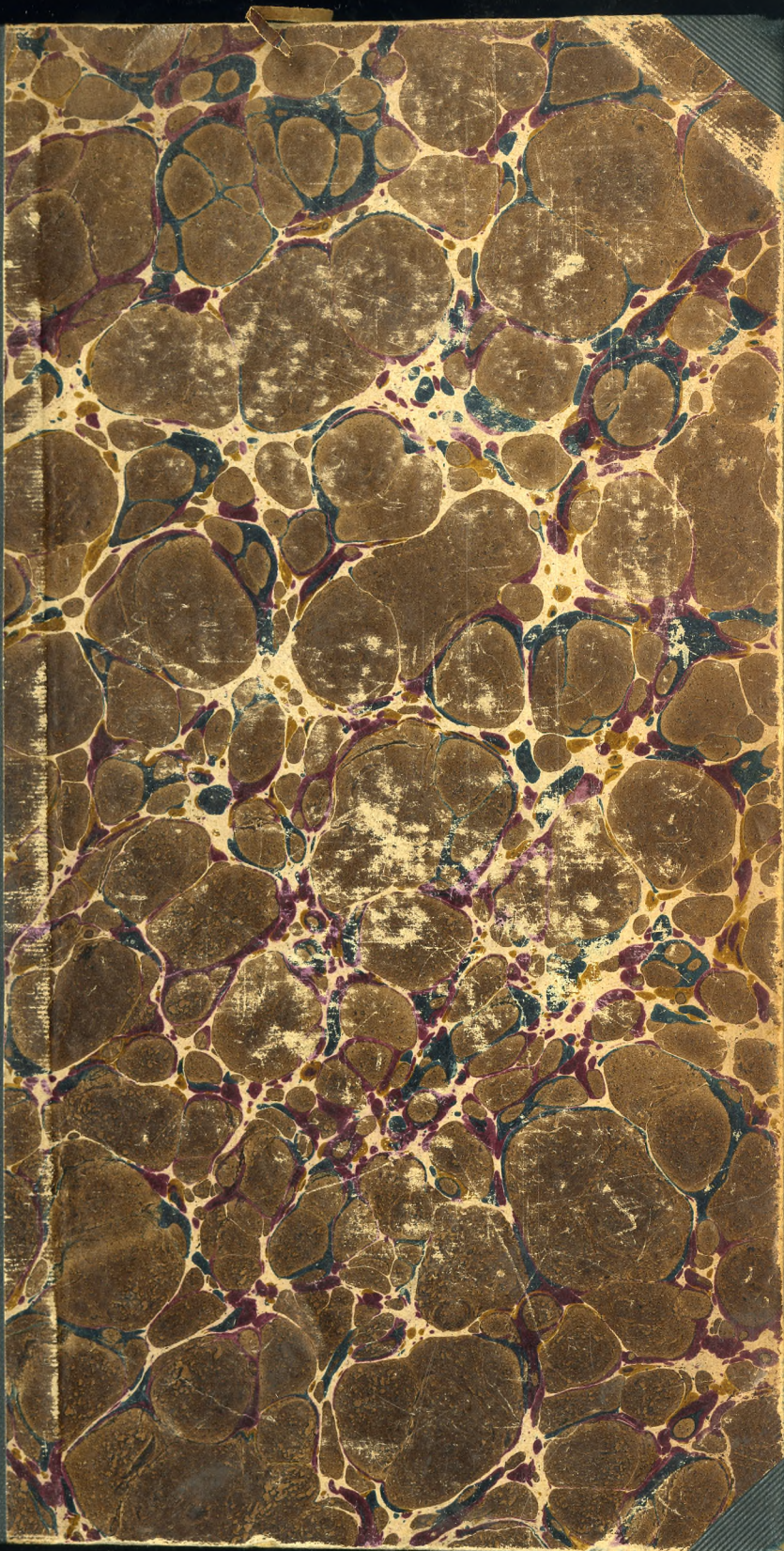

Politikai
röpiratok.

183.

988 80

183

1690

1837. FEBRUÁR 10.

SZLAVÓNIÁRÓL

MINT

MAGYAR ORSZÁGNAK

ALKATMÁNYOS RÉSZÉRŐL

ÉRTEKEZIK

DR. BALLAGI GÉZA

✓
PODHRADCZKY JÓSEF,

NAGY MÉLTÓSÁGÚ MAGYAR KIRÁLYI UDVARI KINTSTÁR SZÁM-
VEVŐ HIVATALÁNAK TISZTE, T. N. TRENTSIN VÁRMEGYÉNEK
TÁBLA BIRÁJA, 's a' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁGNAK
LEVELEZŐ TAGA.

3.

BUDÁN,

Nyomtattatott Gyurián és Bagó betűivel
1 8 3 7.

615722. 0056 927

„Regnum Hungariae, cui vix simile vidit sol, sic dissipatum est, ut vix inter se partes ullae cohaereant. — Quid igitur est, quod Regnum vestrum tantopere depressit? nullam ego causam vestrae ruinae maiorem fuisse arbitror, quam discordias vestras. — Namque, sicut res vestrae per concordiam creverunt: sic per discordiam sunt diminutae. Quoniam nulla durare potestas valet, ubi dissensio regnat.“

Aeneas Sylvius Ep. 78. ad Dionys. de Szécl
Archi-Episcopum Strigoniensem.

„Quamvis in Historia Hungariae vel enarranda, vel illustranda plures magni nominis Viri summa laude versati fuerint; nondum ii tamen ita rem omnem exhausserunt, nihil ut aliis, in quo vires ingenii periclitentur, reliquerint.“

Steph. Katona Praef. in Hist.
Hungariae Ducum.

ELÖLJÁRÓ BESZÉD.

A' társaságok azon egy gyökérből elágazott Nemzetekből támadtak, mint Kézai Simon szerint Száz Nyoltz Nemzetségből származott ditső Eleink. *) Minden polgári alkatmánynak tehát Egyesség a' kezdete. — Illyen atyafiságos szövetségekre pedig, mellyeken a' Nemzetségek Főbbei uralkodtak, köz bátorság kényszerítette a' tiszteletre méltó Vérségeket, hogy Nemzetüket megtámadások ellen védelmezhessék. — Későbbben az után a' Nemzetségek Fejei között történt visszavonások elhárításának okáért, Egy választatott el, 's kezébe adták a' fő-hatalmat, hogy a' Főek nevében a' közjóra ügyeljen, az egész Nemzet pedig fejenként hozzá hallgasson; minthogy engedelmesség nélkül semmi féle társaság fön nem álhat. — Azért is, mivel a' Fejedelem, alattvalóinak segedelmük nélkül a' köz-bátorságot fön nem tarthatja: ellenben azoknak boldogulások meg a' józan okosságból eredett hódoló engedelmeségtől függ; önként következik, hogy a' Fejedelem a' Nemzettel, 's a' Nemzet a' Fejedelemmel olyan öszszeköttetésben áll, mint a' fő a' többi taggal.

*) „Propagatio et soboles, origo est rerum publicarum. Sanguinis autem coniunctio, benevolentia devincit homines et caritate. Magnum est enim, eadem habere monumenta Maiorum, iisdem uti Sacris, sepulcra habere communia.“ Cic. Lib. I. de Off.

Hasonló alkatmányú szövetségben társalkodó Magyar Nemzet hajdan maroknyi nép létére, egyesült erővel, és Istennek segítségével hét országot hódított meg. Egész Európában nem találtott oly Nemzetség, melly akkor erejével, 's hatalmával megmértközhetett volna. „Si quis me (interrogaverit) praestantissime Páter! így szólította meg Bétsben egykor Sylvius Aeneás Széchi Dines Esztergami Érseket 's Cardinált, cur ego, natus in Hetruria, de statu Regni Hungariae loqui praesumam; respondebo: — me legisse historias vestras, invenisseque Hungaros multis victoriis claros nomen ad astra tulisse; atque idcirco, sicut natura iubet, eorum me virtutibus affici. — Verum — Status Regni Hungariae, proh dolor! non sine gravi damno totius Christianitatis, confractus, quassatus, et omni splendore nitoreque pristino denudatus est: tantaque mutatio in Regno vestro — facta est, ut, si quis Procerum antiquorum iam ab inferis resurgeret, Hungariamque intraret, nullatenus suam Patriam recognosceret. Apud historicos veteres reperi, vestrum Regnum florentissimum quondam fuisse, et hominibus, et opibus beatum; cuius tanta latitudo longitudoque fuit, ut a Constantinopoli marique Pontico usque ad Austriam, et a Polonia usque ad sinum Adriaticum protenderetur. In cuius gremio septem amplissima Regna claudebantur, quae a Corona Hungariae, tamquam feuda dependebant: ut merito quidam non tantum Regem, sed Archi-Regem Hungariam habere dixerint. — Tam venerabile et clarum erat ubique terrarum Hungarorum nomen. At nunc, quam lacerum sit vestrum Regnum; ipsi scitis. — Regnum Hungariae, cui vix simile vidit sol, sic dissipatum est, ut vix inter se partes ullae cohaereant. — Quae autem — tantae mutationis ac ruinae causa? — Non possum ego de ceteris loqui, quos non vidi. De vobis, qui hic estis, illud possum dicere, quod de quovis hominum genere dici potest.

Video enim vos forma proceros, corpore decoros, viribus robustos, sermone gratos, et in omni opere acceptos. Quid igitur est, quod Regnum vestrum tantopere depressit; quum nec vires vestris hominibus desint, nec ingenia, sicut ex omnibus audio, qui vestram Regionem peragrarunt? — nullam ego causam vestrae ruinae maiorem fuisse arbitror, quam discordias vestras. Namque, sicut res vestrae per concordiam creverunt; sic per discordiam sunt diminutae. Quoniam nulla durare Potestas valet; ubi dissensio regnat. — Civiles autem dissensiones, invidia et ambitio, quae pestes in Regno vestro grassantes, omnium dissensionum vestrarum, et omnium malorum causa fuere. Et utinam etiam non hodie inter vos hi essent morbi!“

Igaz tehát, a' mit Polybius Lib. VI. mondott: „Duo sunt, quibus omnis Respublica servatur: in hostes fortitudo, et domi concordia.“ és Cicero de Amicit: „Nulla enim Domus tam stabilis, nulla Civitas tam firma, quae non odiis, atque dissidiis funditus possit everti.“ A' m'ái Szlavónia is akkor esett ki kezünk közül, midőn szerentsétlen Eldődeink II. Lajossal egyet nem értvén, ellene törekedtek, 's fejedelmi hatalmát meg-gyengítették; észre nem vévén a' boldogtalanok, hogy ha őtet elerőtlenítik, a' Haza erejét is megrongálják. Holott a' ki a' Fejedelem Jógait védelmezi, az a' Hazájét is oltalmazza: 's a' ki a' Haza boldogságát előre mozdítja, az a' Fejedelem előmenetelén szinte munkálkodik; mert a' Fejedelem személyében egyesülnek a' Nemzetnek 's a' Hazának minden Jógai, mellyeket fő-hatalmának ereje által azon mértékben áraszt honfiaira, a' minőben polgári állapotjukhoz képest osztogatni szükséges. Ezen szoros összeköttetésnél fogva, kiki ereje szerént tartozik a' Fejedelem és a' Haza boldogságát eszközteni. Még is „Quidam ita sunt stulti, mond Cicero, ut amissa Republica, pi-

scinas suas fore salvas, sperare videantur.“ A' közjóra törekedésnek pedig ez az oka; mert „*Republica incolumi, longe felicior est rerum privatarum status, quam si singulis civibus prosperae res sint, rerum vero summa afflicta. Cui enim privatae res laetae sunt, Patria perdita, ipse nihilominus perit: at cui adversae sunt res, in Patria felici longe facilius servatur. Respublica privatos casus sustinere potest: publicas vero clades singuli tolerare nequeunt.*“ Thucyd. Lib. II. in Orat. Periclis. Vajha ezen mondanak igazságát saját kárunkkal soha sem tapasztaltuk volna! de a' Mohátsi veszedelmet szerző visszavonásoknak most is szánkban vagon az íze.

Jóllehet pedig, hogy immár fölvelt tárgyamra térjek, Szlavóniáról, mint Magyar Országnek alkatmányos Részéről több Hazafi ditséretes szorgalommal értekezett; mind az által gyenge igyekezeteimnek is léssen valami kis sikere: mert az Igazság annál nagyobb fényességre vergődik, mennél többen fölvilágosítják. — Irtam Pesti Hegy Ujvárában Szent László Király napján 1837. esztendőben.

Podhradczyk József.

Azon érdemes Hazaifiaik tisztelt Neveik, kik Szlavóniáról, mint Magyar Ország alkatmányos Részeről ki-adott munkáikban értekeztek.

Timon Samu Jesuita „Imago Novae Hungariae Repraesentans Regna, Provincias, Banatus, et Comitatus Ditionis Hungaricae. Historico genere strictim perscripta.“ Cassoviae 1734 in 8. második ki-adás 1762. Bétsben negyed rétben jelent-meg.

Prai György „Diatribae in Dissertationem Historico Criticam de S. Ladislao Hung. Rege Episcopatus Varadiensis Fundatore ab Antonio Gánótzý conscriptam.“ Poson. 1777. in 4. §. VI. p. 77—82. §. VII. p. 83—87.

Prai György „Specimen Hierarchiae Hungaricae.“ Poson. 1779. in 4. P. II. p. 362—382.

Koller József „Historia Episcopatus Quinque Ecclesiensis.“ Poson. 1782. in 4. Tom. I. §. XIV. p. 47—57.

Engel János „Geschichte des Ungrischen Reichs, und seiner Nebenländer.“ Halle 1798. in 4. II. Theil pag. 392—394.

(Madarassy Ferentz) „Dissertationes Historico-Criticae super quibusdam Vetustiorum Rerum Ungaricarum Capitibus.“ Poson. 1832. in 8.

Gyurikovits György „Verőtze, Szerém, Posega Vármegyék, és a' Gradiscái, Bródi, Péter-Vári Határ őrző Regementek vidékei Magyar Országának el-válthatatlan Részei.“ Az 1836 eszt. Tudományos Gyűjteménynek V. kötetében a' 36—72 lapokon.

F. T. N. Fejér György Prépost Úr szinte készített e' tárgyba szóló munkát Ossegovich Észrevételei ellen, mellyet nem sokára ki-adand.

VIII

Ellenkező értelemben írott könyvek pedig ezek.

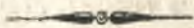
Rattkay György „*Memoria Regum et Banorum, Regnorum Dalmatiae, Croatiae, et Slavoniae.*“ Vien. 1652. in fol. 1772-ben ismét kinyomtattott Bétsben in 4.

Kercselich Boldisár Ádám „*De Regnis Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae Notitiae Praeliminares.*“ Zagrabiae s. a. in fol. hozzá tartozik ezen munkája-is: „*Historiarum Cathedralis Ecclesie Zagrabiensis Partis I. Tomus I.*“ Zagrab. s. a. in fol.

(Skerlecz Miklós) „*Fundamenta, quibus ostenditur tres Inferioris Slavoniae Comitatus semper ad Jurisdictionem Regni, et Bani Slavoniae pertinuisse.*“ 1790 in fol, „*De Municipalibus Juribus, et Statutis Regnorum Dalmatiae, Croatiae, et Slavoniae.*“ Zagrabiae 1830.

Fundamenta, quibus ostenditur, tres Inferioris Slavoniae Comitatus semper ad Jurisdictionem Regni, et Bani Slavoniae pertinuisse Zagrabiae 1832 in 8.

(Ossegovich Imre) „*Animadversiones Historico-Criticae unius e Croatis, in opus: „Super quibusdam vetustiorum rerum Hungariae capitibus.*“ Posenii typis Haeredum Belnayanorum A. 1832 editum; signanter vero in *Dissertationem eius Alteram: „De Primitivis Regni Hungariae Limitibus, sive de Partibus eiusdem Regni Integrantibus* Zagrab. s. a. in 4. Typis Francisci Suppan, C. Reg. priv. Typographi. Hallom, hogy erre megfelelt eme könyvnek Szerzője „*Brevis et Sincera Responsio, ad Reflexiones, seu potius Obiectiones unius e Croatis, ad libellum: Dissertationes Historico-Criticae super quibusdam vetustiorum rerum ungaricarum capitibus; praecipue autem adversus Propositionem illam, quae Primitivos Regni Hungariae Limites a Carpatho ad Savum usque protensos fuisse statuit.*“ Scripsit F. M. de M. M. et G. E. E. A. P. P. Lipsiae 1835 in 8.

I. F e j e z e t.

Dráva, és Száva közti Tót országnak Szlavónia nevééről.

Azért neveztetett-el a' mái Tót ország Szlavóniának, mivel Heraclius Császár országlásakor K. sz. u. 610. — 641. esztendő tájban a' Dráva, és Száva közét-is Horvátok szállották-meg, valamint a' bársonyban született Constantinus Görög Császár. De Administr. Imp. Cap. 40. föl-jegyzette: „At a Chrobotis, qui in Dalmatiam venerunt, pars quaedam secessit, et Illyricum, atque Pannoniam occupavit, habebantque ipsi etiam Principem supremum, qui ad Chrobotiae tantum Principem amicitiae ergo legationem mittebant.“ — Ezekre Farlati Illyrici Sacri Tom. I. p. 117: „E Chrobotis igitur, qui Dalmatiam occupaverant, duplex Chrobotorum secessio facta est, úgy mond, altera ad orientem, altera ad septentrionem; hi quidem migraverunt in Pannoniam Saviam, quae a novis incolis genere Sclavis, Sclavoniae nomen accepit: illi vero profecti sunt in Illyricum, id est, in Moesiam superiorem, et ab Serblis eiusdem nationis et linguae populis in agrorum societatem admissi, sedes ac domicilia collocarunt in Moesia, quae tum dicta est, hodieque dicitur Serblia.“

A' Dráva, és Száva köze pedig, minek előtte azt vitéz atyáink el-foglalták, Constantinus szerént Cap. 38. Magna Moraviá-hoz tartozott: „Turcae itaque (ex Atelcusu per Patzinacitas) profligati fugientes, et terram ad sedes collocandas quae-
rentes, Magnam Moraviam ingressi, incolas eius expulerunt, ibique sedes suas posuerunt, tenentque etiam in hodiernum usque diem,“ és a' 40-dik fejezetben: „Locus autem, quem primitus Turcae occupabant, a fluvio interlabente nuncupabatur. Etel et Cusu, in quo nunc Patzinacitae commorantur; a quibus sane pulsi Turcae et profugientes, sedes posuerunt illic, ubi nunc habitant. In hoc autem loco antiqua quaedam monumenta supersunt, inter quae pons Traiani Imperatoris ad initia Turciae; et Belgrada, quae trium dierum itinere ab ipso ponte distat, ubi turris est Sancti ac Magni Constantini Imperatoris; et rursus ad cursum fluminis extat Sirmium, quod Belgrada abest duorum dierum itinere: inde Magna Moravia baptismo carens, quam Turcae devastarunt, cuiusque Princeps olim fuit Sphendoplocus — Confines autem Turcis sunt Orientem versus Bulgari, ubi eos Ister fluvius, qui et Danubius dicitur, separat. Septemtrionem versus Patzinacitae, ad Occidentem Franci, ad Meridiem Chroati.“ a.) 'S a' 42-dik Fejezetben:

a) Cap. 13. „Turcis hae gentes conterminae sunt: Ad Occidentem Francia, ad Septemtrionem Patzinacitae, ad Meridiem Magna Moravia, sive Sphentoploci Regio, quae omnino a Turcis vastata est, et ab ipsis iam obtinetur. Chroati vero ad montes Turcis adiacent.“ Horvát orszá-

„A' Thessalonica usque ad Danubium flumen, in quo Urbs Belgrada, octo dierum iter est. — Et habitant quidem trans Danubium flumen Turcae in terra Moraviae, atque etiam ulterius inter Danubium et Sabam b.) fluvios.“

Schönwisner István *Antiquit. et Hist. Sabarien. Lib. VI. Cap. X. p. 222.* Constantinus Császárnak föl-hozott szovaira Salagi István ellen *De Statu Ecclesiae Pannonicae Lib. II. Cap. XV, p. 82.—83.* „Sensus verborum est, Turcas, sive Hungaros habitare Belgrado vicinos in terra Moraviae, non modo trans Danubium, videlicet e regione Belgradi: verum etiam mox supra Belgradum inter Danubium et Savum in provincia Sirmiensi, unde Magnam Moraviam incipere, iam Capite 40. Porphyrogenitus dixerat.“

got pedig Cap. 30. ilyen határok közé szorítja: „A' Zetina autem fluvio Chrobatia incipit, extenditurque versus mare ad Istriae usque confinia, sive Alburnum urbem, versus Montana, aliquatenus etiam supra Istriae Thema excurrit versus Tzentinam, et Clebna Serviae Regionem.“

b) Graevius János in *Notis ad Justini Historias Philippicas edit. Lugdun. Batav. 1701. in 8. p. 501.* „Sabi fluvius Straboni Σάβος est; et Plinio Saus, Sabi pro Savi frequenti temporum illorum scriptio. Ita habemus in Glossis bacca pro vacca; herbex, pro vervex, bicissim, pro vicissim, et id genus alia.“ — és Hofmann János *Univers. Lexicon. edit. Basil. 1687. in Fol. p. 568.* „Dravus Pannoniae fluvius, quem Danubius excipit, Darus dicitur Ptolomaeo; Drabus Straboni.“ meg Tom. II. p. 315. „Saus, Savus Ptol. Sol. Sabus Trogo.“

A' Dráva, és Száva közti Szlavónia tehát Tót ajakú Horvát lakosiról vette nevezetét; minek okáért Dalmát, és Horvát országok - is mind a' régi Oklevelekben, mind pedig a' Históriában gyakran Szlavóniának nevezetnek.

II. F e j z e t.

Vitéz Atyáink elejétől fogva birták Dráva és Száva közét.

Béla Királynak névtelen Jegyzője szépen meg egyez Constantinus Görög Császárnak bizonyosságával; mert Históriájának 43-dik Fejezetében szinte írja: hogy vitéz Eleink első el-foglaláskor Dráva, és Száva közét-is meg-hódították: „Bulsuu, Lelu, et Botond hinc egressi silvam, quae dicitur Peturgoz, descendentes iuxta fluvium Culpe, castra metati sunt, et transito fluvio illo, usque ad fluvium Zoua, castrum Zabrag ceperunt, et hinc equitantes, castrum Posaga, et castrum Ulcou ceperunt.“ Mire nézve Kerse-lich De Regnis Dalm. Croat. Slav. Notitiae tzmű könyvében a' 84-dik lapon, Constantinus Császárnak e'me sorai után „Et terram ad sedes collocandas (Turcae) quaerentes, Magnam Moraviam ingressi, incolas eius expulerunt, ibique sedes suas posuerunt, tenentque etiam in hodiernum diem.“ Ilyen észre vételt írt: „Moravia Magna ad finem saeculi noni, atque initio decimi, etiam per

Pannoniam protendebatur. Quare, dum Anonymus noster in rei substantia cum Porphyrogenito convenit, malo — Anonymum sequi.“

De idővel, Szerémségnek egy része, a' Görögök kezére jutott; mert Cedrenus 1019-dik esztendőre nyilván mondja: „Subacta Bulgaria Imperatori (Basilio) se dedit contermina Chrobatorum gens, et eius Principes, fratres duo, quibus Imperator honores ac opes amplas tribuit. Solus adhuc imperium detrectabat Sermo, Sirmii dominus, Nestongi frater. Ad hunc Constantinus Diogenes finitimae provinciae praefectus legatum mittit, interposito iure iurando affirmans, cupere se ipsum convenire, ac de rebus necessariis colloqui. — Obtemperat Sermo, atque — cum Diogene congreditur: ibi cum iam colloquuturi essent, Diogenes pugionem, quem in sinum abditum gestabat, subito in latus Sermonis adigit, eumque interficit — valida manu ad Sirmium proficiscitur, viduaeque exterritae magnis insuper pollicitationibus persvadet, ut se, Sirmiumque Imperatori traderet. Ea Bizantium missa, ibi primario cuiusdam civium matrimonio copulata est, Diogenes recens captae ditioni praefectus.“ — Edit. Venet. p. 561. Ezer huszonötödik esztendőre pedig az 564-dik lapon ezeket írja: „Patzinacitae irruerunt in Bulgariam, et plurimos homines, Duces, ac cohortes occiderunt, ac ceperunt. Itaque Constantinus, Sirmii Diogenem Praefectum, Bulgariae Ducem creat, qui saepe cum iis palantibus commissa pugna eos fudit, coëgitque traiecto Istro quiescere.“ — és 1029-dik esztendőre: „Constantinus Diogenes, cuius uxor fratre Imperato-

ris nata erat, Sirmii Praefectus, inde transfertur, ac Thessalonicae Dux constituitur.“ 'S e' volt az oka, hogy Szent István Király 1009-dik esztendőn a' Pétsi Püspökségnek megyéjét, mellyet túl a' Drávan Száva partjáig ki-szabott, élete fottáig meg nem határozhatta; a' mire II. Endre Király 1235-ik eszt. Oklevelében Kerceselichnél Hist. Episc. Zagrab. p. 2. arányzott mondván: „Quoniam ultra Dravi fluvium limes, seu terminus Quinque-Ecclesiensis Ecclesiae nondum fuerat (Sz. László Király országlása előtt) stabilitus.“ — De mivel Szerémég mint alkalmányos rész első el-foglalás óta Magyar országhoz tartozott, érette I. Endre Király szinte hadakozott, a' mint Rádo Nádornak alapító leveléből, mellyet Száva Szent-Demeteri (Mitrovitzi) monostornak 1057-dikben adott, nyilván kitetszik, és szerentsésen vissza is vette: „Monasterium meum Sancti Demetrii super Savum fluvium, quod multis bellicis laboribus, cum tota provincia illa, Sanctae Coronae rectificavi, et iterum aquisivi; quia illud monasterium est in Parochia S. Petri Quinque-Ecclesiensis.“ — Kerceselich Notitiae p. 104. — 105. — Azomban Béla vezér ötsével viselt háborúkor ismét Görög bírtok alá esett, mint a' Boldvai Misemondó könyvben írott jegyzetek említik: „An. 1068. Civitas Bulgarorum (Nándor Fejérvár) a rege Salomone capitur, rursusque ab iisdem Bulgaris, et Graecis dolo recipitur. An. 1072. Salomon rex Bulgariense regnum invadit.“ — Vesd egybe Turótzi Kronikását P. II. Cap. 50. Hol többi között: „Fugientibus autem Graecis, ac Bulgaris, transierunt

Hungari, et terminos Bulgarorum occupaverunt. Úgy mond: Rex autem et Dux (Geysa) secunda feria transierunt Zavam, et mane facto, ordinarunt acies suas, et plenis manipulis suis, universaliter per turmas suas, insertis umbonibus, obsederunt civitatem (Nándor Fejérvár) — et Graecos, Saracenos, atque Bulgaros crudeliter trucidarunt: qui autem residui fuerant, cum Nicota Duce eorum, fugerunt in arcem. — Porro, in arce reclusi rogaverunt Regem et Duces, ut eis vitam et libertatem donarent; arcem et universa, sibi vendicarent. Manibus itaque Regis, et Ducum, in fidei pignus, extensis, quod eos amplius non laederent, omnes, qui in arce erant, descenderunt. At Dux Nicota, portans argenteam iconem Sanctissimae Genitricis Dei semper Virginis Mariae, cum magna multitudine populi veniens, in potestatem Ducis Geysae se contulit. Sciebat enim, Geysam Ducem devotum Deo, et captivos, seu afflictos misericordiae visceribus refoventem.“ — Azért, hogy Geysza vezér hitét megtartotta, 's Nitzétást a' többiekkel szabad lábra eresztette, nem sokára meg-jelentek nála Dukás Mihály Görög Császárnak követei; kik hazafiaikhoz mutatott emberségéért nem tsak hálaikat adtak nékie: hanem Fejedelmüknek mindenkori barátsága jeléül azon Koronával-is meg-ajándékozták, a' mellybe II. Sylvester Pápa Koronája vagyon nyomva, mellyet Szent István királynak küldött. — A' mi pedig Szerémséget illeti, míg Salamon király Geysza és László vezérekkel újjat húzott, a' Görögök megint kezükre kerétték, valamint Bryennius könyvében Lib. III. 1071-dik

esztendőre föl-jegyzette: „Scupi quoque, et Nassius vastabantur, quin ipsum etiam Sirmium, et quae circa Sagiam (Savum) annem sita sunt oppida.“

Ezek után Szent László király volt az a' dicsőségesen országoló fejedelem, ki nem csak Szerémséget Szlavóniával a' máj Horvát országgal együtt vissza vette, 's állandóan meg-tartván Z á g r á b b a n Püspökséget-is szerzett: hanem meszsze lató birodalmának széleit Horvát és Dalmát országok meg-hódításával egészen az Ádriai tengerig ki-terjesztette: „Hungarorum gens saepe Romanorum fines incuravit, et paulo ante, quam imperaret Alexius Comnenus (1081-dikben kezdé országlását) Sirmium cepit, multisque Transistranis urbibus expugnatis, Naesum quoque pervenit.“ — Cinnamus Lib.V. — és Turótzsi P. II. Cap. 56. „Adauxit — rempublicam Hungariae. Ipse primus Dalmatiam, atque Croatiam suae monarchiae, iure perpetuo subiugavit.“ — II. Endre király 1217. esztendőn költ levelében Kerceselichnél Hist. Episc. Zagrab. p. 2.: „Zagrabiensem Episcopatum, ac Monasterium Zagrabienae a Sancto Ladislao Rege, sanctissimae recordationis praedecessore nostro constructum, qui terram Sclavoniae, sive Banatum ab errore idololatriae ad Christianitatem convertens, Coënae Hungariae subiugavit, qui etiam in eodem Banatu Episcopatum instituit, et Monasterium in honorem S. Regis Stephani construxit.“ — Meg oda föl említett 1235-dik eszt. levelében: Sanctus Rex Ladislaus — sedem fundavit Episcopalem, videlicet Zagrabiensem.“

De Szerémségnek meg-hódításából nem következik, hogy az egész mái Szlavónia a' Görög hatalma alatt volt; mert Cinnamus szerént Lib. V. Cap. 9. a' Görögök Szerémséget csak Péter-Váráig birták: a' mint ezt már Salagi István „De Statu Ecclesiae Pannoniae“ írott munkájában Lib. I. Cap. 5. §. 11. megmutatta: „Cum dicimus, occidentalem Saviae partem, atque regionem eam, quae ab urbe Sirmiensi usque ad confluxum Savi et Danubii protenditur, extra Hungarorum hoc tempore fuisse ditionem, non inde consequens est, úgy mond, totum illum terrae tractum, qui Danubio, Dravo, Savoque clauditur, a iure Hungarico fuisse avulsum. Habemus enim indubitatum S. Stephani diploma, quo is terminos Episcopatus Quinque-Ecclesiensis ultra meridionalem Dravi ripam, in Pannonia Interammensi statuit, a) id utique non facturus, si ditionis suae limes fuisset Dravus fluvius. Id quod cum fide Byzantinorum Scriptorum hac ratione conciliamus. Cinnamus, auctor Graecus, qui eo tempore Historiam suam conscripsit, quo tempore in Sirmiensi regione Graecos inter et Hungaros bellum fuit, qui-que ipse, ut in sua prodit Historia, Sirmii egit, meminit cuiusdam loci in regione Sirmiensi positi, quem Petricum vocat, ibique ait esse terminum Hungariae. Locus ille haud dubie Petri-Varadi-

a) Sz. István király 1009-dik eszt. alapító levelének hitelességét be-bizonyította Koller József Hist. Episcop. Quinque-Eccles. Tom. I. és in Prolegomen. in Histor. Episcopatus Quinque-Ecclesiarum.

num est; quod Hungarorum idiomate arcem, seu castrum Petri denotat, atque idem Graeco suo vocabulo Cinnamus significare videtur. Est vero Petri-Varadinum duorum fere dierum itinere a Dravo, ac eodem prope intervallo a confluxu Danubii et Savi remotum, atque ad Danubium in monte constructum. Quodsi igitur locus hic limes fuit Hungariae, uti Cinnamus tradit, iam manifestum est, Graecos Sirmieni regione potitos, nequaquam usque ad Dravum imperium suum protendisse, sed oram illam Pannoniae Interamnensis, quae a Dravo usque Petri-Varadinum excurrit, iuris fuisse Hungarici. Quod cum ita sit, S. Stephanus tractum illum terrae Episcopatus a se fundato, videlicet Quinque-Ecclesiensi, seu in toto, seu in parte attribuere potuit. Et hinc sua constat fides Byzantinis Scriptoribus; dum enim ipsi Sirmium Graeco imperio vindicant, non una asserunt, Principatum Sirmiensem, ad Dravum usque fuisse extensum.“

Egyedül Salagi István észrevételéből fejthetni meg a' máj Szlavóniának volt political helyheztesét, hogy Magyar Országnek valóban alkalmányos része; mert ha azt tsak Szent László Király szerzette volna vissza, azon esetben máj Horvát Ország ként a' meg-hódított tartományok sorába jutott volna: holott első elfoglalás óta mindenkor akalmányos rész gyanánt Hazánkhoz tartozott. — A' föl-hozattakból végtére II. Endre Királynak említett 1235-dik esztendei Oklevelét szinte megérthetni: „Quoniam ultra Dravi fluvium limes, seu terminus Quinque-Ecclesiensis Ecclesiae nondum fue-

rat stabilitus, cum Sanctus Rex Ladislaus primus transierat Dravae fluvium, et partes Slavonicas Regno primum occupavit adducto “ mert az első meghódítás után csak ugyan Szent László volt az az első Magyar Király, a’ ki mai Horvát Országot vissza vette: azért Koller József Histor. Episc. Quinque-Eccl. Tom. III. pag. 88. igen helyesen okoskodott, midőn ezeket írta: „Consequitur, illud, quod hic dicitur, in eam sententiam exponendum esse, quod videlicet S. Ladislaus Dravum ab ea parte, quae Hungarorum et Croatarum limes erat, primus transierit; seu sumendum in esse copulative, ut aiunt, cum eo, quod sequitur, nimirum, primum transiisse Dravum, et partes Slavonicas occupasse; seu clarius, S. Ladislaum primum Dravum, partes Slavonicas occupando, transiisse.“ — Mert Zággráb, Kőrös, és Varasd vármegyék a’ Szlavónia: „Monuimus superius, úgy mond Kercselich De Regnis Dalm. Croat. Slav. Notitiae nevű könyvében a’ 407-dik lapon Slavonia Superior homlók írás alatt, hanc pro Croatia hodie haberi, atque accipi, maximo praeiudicio (quemadmodum ex superioribus nostris, Regum item diplomatis et Rescriptis apparet) iurium Sacrae Coronae, huiusque Apostolicorum Regum. Quare, cum duobus tantum articulis, a) errore, vel ignorantia compilatoris eorundem, pro Croatia, reliquis autem omnibus Slavonia exprimat; ego Regionem hanc, tot articulo-

a) Art. 17. An. 1723. és Art. 26. 1751. Olvasd Kercselich Notitiae p. 398. — 399. Num. 3.

rum diaetalium fide, Diplomatum item Regionum a Croatia distinguo. Amabo, si Slavonia haec Superior, Croatia est? Qua ratione tot Regum diplomata, Regno clargita Slavoniae, applicari Croatiae poterunt? Qualiter salvari articuli veteres, qui rectificandas intra Slavoniam Stiriamque metas orant, si Regio haec Croatia est.“

III. F e j e z e t.

Pétsi Püspökségnek Szávaig terjedt Megyéről, mint a' mái Szlavóniának onnan kezdett vég határáról.

Második Endre király 1217-dik esztendőn Sz. Lászlónak levele után a' Zágrábi és Pétsi Püspökségek megyéjét Kerceselichnél Hist. Episc. Zagrabiens. p. 19. — 20. e' renden határozta-el: „Sanctus Rex Ladislaus — Sedem fundavit Episcopalem, videlicet Zagrabiensem, cuius Sedis Dioecesium a Sede Quinque-Ecclesiensi super Lysniche fluentum, quod alio nomine Volkø vocatur, terminavit, ab inde per Zavam descendendo; quid quid autem Zavae concludit fluvius, ad ius Dioecesanum, et iustam Decimam Quinque-Ecclesiensis Ecclesiae commetatur, et ab illo fluente Lysniche totam circumduendo Possogam, et ad Quinque-Ecclesiensem Dioecesim regyrando, revertitur directe ad metam, seu terminum super Dravam ex opposito fluvii Olma dicto.“ — Ezek

szerént a Pétsi Megyét Lisznicze folyam választá Zágrabi Megyétől, melly más kép Volkó-nak is nevezetett. Második neve jelenkorig fön-maradt kevé s el-változással az Illova folyó víznek nevezetében; a) melly Posega vármegyét a Körösi, és Szent Györgyi Órségektől hasítja. II. Endre király a Pétsi Megye széleit szinte „super Liszniche fluentum, quod alio nomine Volko vocatur,“ tészi; innen Szávának Dunába folyásáig viszi „quidquid autem Zavae concludit fluvius, ad ius Dioecesanum, et iustam Decimam Quinque-Ecclesiensis Ecclesiae commetatur“ onnan pedig ugyan azon a határon egyenessen Liszniczéhez, innen meg Drávához vissza térvén, Almás vize felé vonyulván, Dráva Pakonyánál végzi, hol Almás folyam Sokacz-Miholátz által ellenébe a Drávába szakad. Következöleg Posega. Valko, Verötze és Szerém Vármegyék a Pétsi Megyében voltak, 's ennél fogva kétségen kívül Alsó Magyar országhoz tartoztak.

Kercselich mind az által Hist. Episc. Zagrab. p. 20. Endre királynak levele után el nem indulhattott: „Sed neque his, aut de terminis, aut amplitudine Diocesis Zagrabiensis constat.“ Mert R a t k a y György honfiától „Memoria Regum et Banorum Regnorum Dalm. Croat. et Slav.“ azt tanulta, hogy Szlavónia, Varasd, Zágráb, Zagoria, Turopolya, Körös, Verötze, Valkó, Posega,

a) Volkó névből idővel úgy támad Ilkov késöbben Illov: mint Újlakból Illok 's a t.

és Szerém vármegyékből áll. Erre nézve *Notitiae* című könyvében a' 76-dik lapon vitatta, hogy Tót ország már kilentzedig században Alsó és Felső Szlavóniára volt föl- osztva: „*Sclavonia haec nostra, sive Pannonica, his temporibus, quod in Superiorem, Inferioremque divisa fuerit, verosimillimum est. At qualiter? ac per quem, tantum mihi est dubium, ut eluctari ex hoc nequeam, defectu monumentorum, auctorumque. Quibus prae me, privato homine, et Bibliotheca quavis publica, variisque administriculis aliis eruditis, carente; quaestionem hanc enucleandi adsunt media; ne hanc negligant, obtestamur. Servit enim quaestio, iuri nostro publico, intelligendisque tot legum municipalium articulis, quibus Sclavonia Superior, Inferiorque exprimitur.*“ — De valamint Kercselich Szlavóniának ezen régi Föl-osztását semmi oknál fogva be nem bizonyíthatta: úgy más részről kétséget nem szenved, hogy a' mái Szlavónia, régi Verőtze vármegyétől megválva, melly Tatar járás után szakasztatott-el, mind addig Hazánk' alkotmányos részeihez tartozott, míg Solimán Császár meg nem hódította; a' mint következendő Fejezetből ki fog tetszeni.

IV. F e j e z e t.

Szlavónia, Verótze Vármegyétől meg válva, melly Tatár járás után tsatoltatott mái Horvát országhoz, mind addig Magyar Hazánk alkatmányos részei közé tartozott, míg Soliman Császár meg nem hódította.

E' tárgyat érdeklő bizonyságok közül előre bocsátom az Ok-leveleket, különösen pedig Ugrinus Kalotsai Érseknek 1230-dikban költ ítélő-levelét, mellyben régi Verótze Vármegyében volt Rassecha nevű falut egyenessen Magyar országba helyhezteti:

a) „quod quum inter venerabilem Patrem Stephanum - Zagrabiensem Episcopum — ex una parte ; ac viros venerabiles et religiosos , magistrum et fratres domus militiae templi, per regnum Hungariae , et Sclavoniae, exorta super quadam terra, dicta Rassecha, coram illustri Colomanno rege quaestio diutius verte-

a) Farlat. Tom. V. p. 363. Katona Hist. Crit. Regum Hung. Tom. V. p. 571. Fejér Cod. Dipl. Tom. III. Vol. 2. p. 218. — 220. — Verótze Vármegyére nézve el-kell itt Ratkay Györgyöt igazítanom, a' ki idézett könyvében edit. secund. p. 36. „Comitatus Veruciae, úgy mond, cuius titulum Episcopus Zagrabiensis instar aliorum Hungariae antistitum semper gessit, ut diploma regium ipsi datum testatur.“ De ezeket Gersencze, vagy is Berzentze Vármegyéről kell értenünk. Lásd Kerschlich Hist. Episc. Zagrab. p. 89. — 90. —

retur; tandem partibus in nostra praesentia constitutis — inter partes amicabilem compositionem coram nobis intercessit; talis videlicet: quod dicti magister et fratres totam terram illam, quam habent ultra Dravum versus Sclavoniam, terrae dicti — Zagrabiensis Episcopi, quae Vaska dicitur contiguam; quam terram Benedictus quondam Banus, dictae domui templi in salutem animae suae in puram contulit elemosynam; Zagrabiensi Ecclesiae contulerunt perpetuo possidendam.“ — Mivel régi Verőtze Vármegye, melly akkoriban még Valkóval nem egyesült, Szlavónia felé helyheztetik; jele, hogy Alsó Magyar országhoz tartozott.

Régi Verőtze Vármegyét Hazánk több Vármegyével együtt hajdan a' király fiak mint Szlavóniai Hertzegek birták; közülök Kálmán II. Endre király fia, a' ki Verőtze városát föl-is szabadította: ez aránt 1234-dikben költ levelét olvashatni Cod. Dipl. Tom. III. Vol. 2. p. 412. — 413. mellyben mind az által a' Szlavóniai Bánoknak tartozott adózástól őket föl-mentette: „nec victualia Bani, quae Zolusmoa vocantur, dare teneantur,“ a' mi jele, hogy Verőtze akkor sem tartozott még Szlavóniához; mert a' Szlavóniai városok, úgy mint Zágráb, és Kőrös a' Bánoknak is adóztak. Lásd Privilégiumaikat Cod. Dipl. Tom. IV. Vol. I. p. 258. — 264. és Tom. IV. Vol. 2. p. 164. — 167. — Nagy Lajos király Posega és Valkó Vármegyéket az 1351-dik eszt. ország gyűlésen hozott törvénynek 12-dik tikkelyében éppen e'féle adózás terhétől mentette-meg; melly törvény hozásra István ötse, mint Szlavóniai

Hertzeg adott alkalmat: mert ezeket a Magyar Vármegyéket szinte bírván, hasonló adózás alá vetette. A' törvény értelme ez: „*Lucrum etiam Camere nostre nobiles inter fluvios Drawe, et Zawe, ac de Posaga, nec non de Walkou, cum aliis veris nobilibus regni nostri, unanimiter solvere teneantur, nec ratione collecte marturinarum Bán — zolumája vocatarum, a modo, et in posterum molestentur, sed ab omni exactione aliarum quarumlibet collectarum, hactenus persolvi consvetarum, exempti penitus: tamquam ceteri regni nostri nobiles aliarum partium, habeantur.*“ Cod. Dipl. Tom. IX. Vol. 2. p. 37.— 47. Ide tartozik az 1439-dik esztendei 7. tikkely, melly e'kép szól: „*Lucrum Camerae, in Regno Ungariae: Quinquagesimam in partibus Transylvaniensibus: ac Marturinas (in) Regno Sclavoniae exigi consvetas; more alias ab antiquo consveto, exigi faciemus. Reducentes ad statum, tempore praefati quondam Domini Ludovici Regis observatum,*“ és az 1492-dik eszt. 26. tikkely: „*Lucrum Camerae in Regno Ungariae: Quinquagesimam in partibus Transylvanis, ac Marturinas in Regno Sclavoniae exigi consvetas; Maiestas Regia, more ab antiquo consveto, temporibus videlicet quondam Dominorum Sigismundi, et Alberti Regum exigi faciat.*“ Ezekből meg érthetjük II. Endre király Arany Bullájának 27-dik tikkelyét-is „*De marturinis solvendis.*“ — Melly ezen ígéből áll: „*Marturinae, iuxta consvetudinem a Colomano Rege constitutam, solvantur.*“ a)

a) Olvasd V-dik István király 1272-dik esztendei ok-levélét-is Cod. Dipl. Tom. V. Vol. 1. p. 251. — 253. —

Régi Verőtze Vármegye azomban idő jártával, Tatár járás után egészen Szlavóniához jutott; mellyről néhai Koller József Úr Hist. Episc. Quinque-Eccl. Tom. I p. 56. e'kép vélekedett: „Ego censeo ante cladem Mohacianam Verőczensem Comitatum indubitatum Sclavoniae partem fuisse. Quod e Diplomatibus epocha ista vetustioribus ita confirmo: Gemina habentur Mathiae Regis Diplomata, alterum Anno 1466. in oppido Crisiensi in vigilia B. Laurentii Martyris, alterum Budae An. 1474. in festo Inventionis S. Crucis datum.— In his fide antiquorum Privilegiorum asseritur Episcopo Zagrabiensi Jus Dioecesanum in totum Regnum Sclavoniae, consentientibus Praelatis et Baronibus Regni Hungariae. Neque aliud intra Dravum et Savum, praeterquam quod nomine Sclavoniae significaretur, Episcopi Zagrabienses ad suam Dioecesim spectare existimarunt. Sed et S. Ladislaus dumtaxat in partibus Sclavicis recens occupatis Episcopatum Zagrabiensem fundavit. Quare si Decimas, quae sunt consecrarium Juris Dioecesani, in Comitatu Verőczeni Episcopis Zagrabiensibus solvi debuisse ostendatur, eundem Sclavoniae fuisse partem, erit in comperto. Documentum, quo id ostenditur, sunt Litterae Elisabeth Maioris Reginae Hungariae in Verőcze in octava B. Martini Confessoris Anno 1283. datae, et ab altera Regina Elisabeth an. 1284. VII. Idus Junii confirmatae, quibus decimae liberarum villarum Verőcze, et Lipova, ac totius Comitatus de Verőcze Episcopo Zagrabiensi restitutae fuerunt. — Ut adeo recte concludatur, Verőczensem, Crisiensem, Varasdinensem, et Zagrabiensem Comi-

tatus, eas, quibus inde ab exordio tota Sclavonia inter Dravum et Savum constabat, partes extitisse. Dixi inde ab exordio, cum nusquam appareat rem serius accidisse. Nostra certe opinio eousque subsistit, donec evincatur contrarium.“

De Koller észrevételeivel ellenkezni látszik először Máté Szlavóniai Bán, ki 1270-dik esztendőn költ levelében (Kercselich Notitia e pag. 201 — 202) Szlavóniták Jógaikról értekezvén 's azokat meghatározván, Verócze vármegyét egy szóval sem éríti. — Másodszor Ersébet Király nő aszonynak Kún László anyjának 1280-dik esztendei leveléből bizonyos, hogy Verócze vármegyét a' többi Alsó Magyar Országai Vármegyékkel együtt birta (Cod. Dipl. Tom. V. Vol. 3. p. 37 — 38. 222 — 223. 228 — 231. 234 — 238.) 's mivel 1283-dikban ezen Vármegye Tizedét, mellyet ez előtt maga szedett be, ő térítette vissza a' Zágrábi Szent-Egyháznak; úgy vélem, hogy Verótze Vármegye csak Tatárjárás után tsatoltatott Szlavóniához. Ezeket pedig azért emlitem, mivel 1790-dikben Skerlecz illy tzmű emlékeztető írásában: „Fundamenta, quibus ostenditur, tres Inferioris Slavoniae Comitatus semper ad iurisdictionem Regni, et Bani Slavoniae pertinuisse.“ véleményeit Ersébet Király nő aszony levelével támogatja. Jóllehet a' Tizednek adása még koránt sem elégséges indító ok annak bebizonyítására, hogy Verótze Vármegye mindég Szlavóniához tartozott; mert hiteles ok-levelekből tudjuk, hogy XIII-dik században Máramaros Vármegye az Erdélyi Püspök Megyéjéhez tarto-

zott, a) következőleg Tizeddel is oda adózott (Kato-
na Hist. Crit. Reg. Hung. Tom. VI. p. 1227. Cod. Dipl.
Tom. VI. Vol. 2. p. 193 — 194.) mind az által eddig
még senkinek sem jutott eszébe vitatni, hogy Mára-
maros Vármegye valaha Erdély Országának alkat-
mányos része volt volna. Ennek okáért Koller nek
ezen állításán „Neque aliud intra Dravum et Savum,
praeterquam quod nomine Slavoniae significaretur,
Episcopi Zagrabienses ad suam Dioecesim spectare
existimarunt.“ sem építhetünk; mert régi Verőtze
Vármegye tsak úgy bírattatott Szlavóniához, mint
p. o. hajdan Maramaros, Közép Szolnok, Za-
ránd 's a' t. Erdélyhez.

Valkó Vármegyét hajdan szinte Király fiak
bírták Posega Vármegyével együtt (Cod. Dipl. Tom.
III. Vol. 2. p. 237 — 238. Tom. IV. Vol. 1. p. 172 —
173. Vol. 3. p. 234 — 235. p. 236 — 237. és p. 364
— 367.) de azért IV-dik Orbán Páának 1264-dik-
ben költ leveléből, mellyet Koller Hist. Episc. V.-
Eccl. Tom. II. p. 181. közlött, bizonyos, hogy Val-
kó Vármegye hasonlóképen Magyar Országának
alkatmányos része volt. A' Pápa levelének ez az ér-
telme. „Urbanus — Dilecto filio Roberto, Subdiacono
nostro, Cantori Ecclesiae de Posaga, Quinque-
Ecclesiensis Dioecesis — salutem et apostolicam bene-
dictionem. In nostra proposuisti praesentia constitu-
tus, quod Venerabilis frater noster — Praenestinus
Episcopus, cui conferendi per se, vel per alium, aut

a) Mura-köz szinte jelenkorig Zágrábi Megyének egy
része: de azért nem Szlavónia.

alios, personis idoneis beneficia ecclesiastica, personatus, et dignitates cum cura, quae Venerabilis Frater noster Tymotheus Zagrabiensis Episcopus tunc electus, promotionis suae tempore in Regno Ungariae obtinebat, concesseramus, per nostras sub certa forma litteras, liberam facultatem Archi-Diaconatum de Wilko, nec non canonicatum et praebendam, quos idem Episcopus praedictae promotionis suae tempore in Quinque-Ecclesiensi Ecclesia obtinebat, cum omnibus iuribus, et pertinentiis suis, tibi, praedictarum litterarum auctoritate contulit, et providit de illis, teque de ipsis, per suum annulum investivit, prout in instrumento publico inde confecto, dictique Praenestini Episcopi Sigillo signato plenius continetur.“ Ha Valkói Fő-Esperestség Magyar Országban volt, a' Vármegyének is hozzá kellett tartoznia.

Ezen oknál fogva Posega és Szerém sem lehetek Szlavóniában; mert az délre, Valkó Vármegyén túl, Száva partáig ért: ez meg Dráva, Duna, és Száva mentében fekszik. De Oklevelek, és törvényzikkelyeink-is Hazánkba helyheztetik ezeket a' Vármegyéket; mint Jakab Szerémi Püspöknek 1437-dikben IV. Eugenius Pápához írott levele: „harum serie, eidem vestrae duximus declarandum Sanctitati, quomodo venerabilis et religiosus frater, dominus frater Jacobus de Marchia, Vicarius Bosnensis, Ordinis fratrum Minorum, per ipsam Vestram Sanctitatem in hoc Regno Hungariae Inquisitor — haereticae pravitatis, nuper ad nostram Ecclesiam, et Dioecesim satis exiguam, in confini-

bus ipsius regni, circa Rascianos schismaticos — sitam advenit.“— Vading Annal. Minor. ad an. 1437. Num. XIX. — És Albert Király 1439-dik eszt. levelében Kollernál Hist. Episc. V. Eccl. Tom. III. p. 377: „Ex relatione fidelis nostri, devoti, dilecti, religiosi fratris Jacobi de Marchia, Ordinis S. Francisci de Observantia, Vicarii Bosnae, nostra satis displicenter intellexit Maiestas, quomodo nonnulli forent partium regni nostri homines, et signanter in Comitatus Sirmiensi, et de Walkó, ac Oppido Camavecz commorantes, quorum pravitate sceleratae intentionis permoti, atque zelo invidiae stimulati, illos nostros fideles regnicolas, qui fidei catholicae augmenta, hominum favoribus praeferentes, praefato Fr. Jacobo, alias in officio inquisitionis pravitatis haereticae procedenti, nunc in inquirendis latibulis huiusmodi haeticorum — auxilio et subsidio adhaesissent et adstissent, diversis gravaminum generibus molestare et perturbare niterentur.“— V. Miklós Pápa 1451-ik esztendőn bulstúkat engedő levelében Bonbar di Mihály nál Topographia Magni Regni Hungariae nevü könyvében a' Bétsi első kiadásban 1718. in 4. p. 258. Új-lakot egyenessen Magyar Országi városnak nevezi: „Cupientes igitur, ut Ecclesia Oppidi Wylak, Dioecesis Quinque-Ecclesiensis, ad honorem, et vocabulo D. Petri Principis Apostolorum fundata, et in partibus Regni Hungariae sita, quam progenitores Dilecti filii Nobilis viri Nicolai de Wylak Wayvodae Transil. fundarunt, et Nicolaus ipse de novo augmentare, et reaedificare incepit, congruis honoribus frequentetur, ac in suis structuris et aedi-

ficiis reparetur, et augeatur, ac etiam conservetur.“
 Midón Újlaki Miklós bultsúkért esedezett, kétségen kívül levelében meg-írta, hogy Újlak Magyar Országban vagon; azért a' Bulla szinte határozólag „in partibus Regni Hungariae“ helyhezteni; a' hová Dlugoss is Lib. XIII. tette: „Joannes de Capistrano — ad extremam horam perveniens, 23. die mensis Octobris (1456) adeo lente et svaviter, iuxta, ac si se sopori daret, in oppido Hungariae Ulak Christo spiritum reddidit.“ — V. László Király 1453-dik eszt. Oklevelében Kaprinai István-nál Hist. Dipl. P. II. p. 370. Újlaki Miklós érde-meit magasztalván Szerém, Valkó és Posega Vármegyéket azonképen Alsó Magyar Ország-hoz véski: „Genitore nostro — vita functo, dum regnum nostrum Ungariae, nobis eo tunc apud incunabula, et alienam educationem, aetatem agentibus — Teuceri — pene totas Inferiores Partes ipsius Regni nostri Ungariae, usque ad fluvium Viczae, (Titiae) et item ex altera parte, usque ad interiora Regni nostri Sclavoniae — miresabiliter vastarunt — praefatus Nicolaus de Újlak tunc — Magnifico Joanni de Hunyad Vajvodae Transylvano, Comiti Temessiensi, et Capitano Nandor Albensi, ac aliarum inferiorum partium accurrisset.“ —

Hiteles Oklevelek számába tartozik eme homlok írású könyv is: „Registrum omnium proventuum Regalium in his duobus infrascriptis annis per Reverendissimum Dominum Sigismundum Episcopum Quinque-Ecclesiensem Thesaurarium Regie Maiestatis in parata pecunia perceptorum: incipiendo ab ul-

tima die Januarii Anni Domini 1494. usque ad ultimam diem Anni eiusdem 1495.“ — mellyet már Koller Hist. Episc. V. Eccl. Tom. I. p. 52 — 53. készült kiadni; ígérétét azonban Engel János tellyesítette bé: „Geschichte des Ungrischen Reichs, und seiner Nebenländer I. Th. Halle 1797. in 4. tzmű könyvében: „Die oben erwähnte Rechnung des K. Schatzmeisters Johann Ernst, Bischofs von Fünfkirchen von Jahren 1494. und 1495. befindet sich in der k. k. Bibliothek unter den Codd. historiae prof. Nro. 437. in gross Quart auf 333. Blättern.“ — Ebben a' számadó könyvben a' 36-dik lapon Posega Vármegye azon Magyar Országí Vármegyék között találtatik, mellyek 1494-dik esztendőn egy forintni adót fizettek:

P o s e g a.

„Per Palko, et Michaëlem Magyar Cottus prefati dicatores Racio data est super contribucione unius floreni, cuius suma facit fl. 3,647. et medium.“ — és 1495-dik esztendőre a' 142-dik lapon:

P o s e g a.

„Per Eliam Bosnyák, et Gethew dicatores Cottus prefati racio data est super contribucione unius floreni, cuius quidem summa facit fl. 2827.“ —

Ha Posega Vármegye, melly akkor Valkó és Szerém Vármegyék között Szávaig ért, Magyar Országhoz tartozott, következik, hogy Valkó és Szerém Vármegyék sem lehettek Szlavóniában, mellyről ezen Számadó könyvében 1494-dik esztendőre a' 37-dik lapon ezeket olvasom:

Sclavonia.

„Per Ludovicum Zerechen, et Magistrum Andream racio data est super prefato Regno Sclavonie, super contribucione medii floreni a) ex ista parte Zawe. Ex altera enim parte b) nec connumerati

- a) Mert a' Szlavóniai Vármegyék mindenkor tsak felével adóztak. Olvasd: Art. 3. An. 1470. Art. 12. An. 1472. Art. 3. An. 1593. Art. 7. An. 1600. Art. 3. An. 1601. Art. 7. An. 1602. Art. 2. An. 1604. Art. 3. An. 1618. Art. 8. és 9. An. 1625. — Posega, Valkó, és Szerém Vármegyék jelenkor-is Magyar Ország-hoz adóznak.
- b) Első Ulászló királynak 1440-dik eszt. levele szerint. Kollárnál Hist. Dipl. p. 213. Szlavóniát Unna hasítá Horvát országtól: „Castellum Koztanicza vocatum, ex altera parte fluvii Zawan nuncupati, in quodam fluvio Wn appellato, et ipsius fluvii insula, ac in Comitatu Zagrabiensi habitum, et existens.“ — Ist hvánffy Miklós Hist. Lib. II. szinte eddig viszi Szlavónia határának széleit: „Cum enim Turcae ad Hunnam fluvium, qui e Dalmatarum montibus ortus, sinuoso cursu per intima Croatiae defluens, modo lenis et placidus, modo citatis aquis celerior, sub arce Dubica Savo miscetur, et Croatiam a Slavonia dividit, magno numero populando vagarentur, a nostris — occidione defeti sunt. — In ea quoque Illyrici parte, quam modo Slavoniam vocant, Corvinus (Mátyás király fia) — Zagrabiam — obsidione cinxerat — Porro, quum Kinisius in Inferiori Ungaria, recepta Alba (Nándor Fejérvárat) domum rediisset, Laurentium Sirmii Ducem — omnemque eam inter Danubium, Savunque regionem — auctoritate sola, absque ullis armis, pacaverat.“ — Nintsen tehát ereje Ratkay ki-fogásának, a' ki Szlavóniáról e' kép

sunt, nec aliquid solverunt. Cuius quidem connumerorum summa facit fumos triginta unum millia, ducentos viginti quinque. Florenos autem facit 16,112½. — Item Bona Judicum Nobilium in quatuor Comitatus Regni Sclavonie, scilicet Wereche, Crisiensis, Zagrabiensis, et Warasdyensis faciunt 190½. Item Bona Vice Banorum, et Comitum in Cottu Warasdyensi, et Wereche, et Zagrabiensi faciunt fl. 306. Item Dicatores in omnibus quatuor Comitatus tam pro Sallario, quam pro expensis habuerunt fl. 305.“—

És 1495-dik esztendőre a' 146-dik lapon :

Sclavonia.

„Per Magistrum Andream, et Joannem Pastoris Zowan (Sován) dictum ratio data est super contributione medii floreni praefati Regni Sclavonie ex ista parte Zawe. Quoniam ultra fluvium Kwppa neque connumerarunt, et nec quicquam exegerunt; et ultra fluvium Zawum, ubi Turci combusserunt, illic similiter neque connumerarunt, et nec quicquam exegerunt. Cuius quidem Connumeracionis summa facit fumos 29,390. qui faciunt fl. 14,695. — Bona item Judicum Nobilium in quatuor Comitatus, puta:

irt „Ea - regio - duobus - fluminibus clauditur Savo, et Dravo, iuxta omnes authores, Isthvanfio excepto, quicirca initium Hunna fluvio a Croatia dividi contendit; verum id qua ratione dixerit, non satis assequor, cum neque iuxta modernam vulgi divisionem id verum sit, quod a Dravo Colapim usque Slavoniam protendit; neque ullibi Hunna Slavoniam contingit, praeter exiguum sinum prope Dibicam arcem, ubi Savo miscetur; quod pro totius Regni limite statui nequaquam potest.“

Wereche, Crisiensi, Zagrabiensi, et Warasdyensi faciunt fl. 125. Bona Banorum, et Comitum in prefatis quattuor Comitatus Regni Sclavonie fl. 193.“

Restant inexacti.

Bona Episcopi Quinque-Ecclesiensis — Capituli Quinque-Ecclesiensis. a)

Törvényeink közül pedig Art. 7. An. 1478. mely e'kép szól: „Item quod infra istos praescriptos quinque annos, per omnes Comitatus huius Regni, Congregationes generales, seu iudicia universalia, in Comitatus fieri solita, non celebrentur; propter inopiam ipsius Regni. Demptis Comitatus Posega, Walkó, Sirmiensi, Baronya, Chanadiensi, Themeiensi, Zaránd, et Orodieni, in quibus diversa furcinitia, latrocinia — committi dicuntur.“ — Az 1498-dik eszt. 12-dik tikkely Boznai Megye Káptalanának, mely Diákovárott Valkó Vármegyében székel, az Ó-Budai Káptalonéhoz hasonló hiteleséget, 's törvényhatóságot engedett ország szerte: „De Capitulo Bosnensi statutum est: quod — eius Canonici — habeant facultatem ubique per totum Regnum, pro testimonio Capitulari ambulare: ad instar Capituli Budensis.“ — Ki-vévén Szlavóniát, hol két különös Káptalan vagyon Zágrábban, és Csaz-

a) Ezek szerint igen meg-tsalatkoznék, ha valaki Szerém, Verótze, és Valkó Vármegyéket Szlavóniához tartozandóknak állítaná; mivel azokban a' Zagrabi Püspök, vagy a' Káptalan bírtokos.

mán. a) Art. 16. An. 1498. mellyben ez a' törvény hozatott: „Ad vigesimum Articulum maioris Decreti, hoc additum est. Quod iam non de viginti portis, sicut in Decreto continetur: sed de Triginta sex portis, seu Sessionibus Jobagonalibus, unus eques bene armatus detur. Demptis certis Comitibus Partium Inferiorum, videlicet: Posega, Valkó, Sirmiensi, Bách, Chongrád, Chanád, Zaránd, Thoronthál, Orod, Themesvár, et Békes, qui de singulis viginti quatuor portis, unum Huszaronem — — dare tenentur.“ — A' 34-dik tikkelyben pedig a' Szabáczai, Szent Demeteri, Racsai, Szerémségben fekvő Harmintzadok a' Magyar Országaiak közé számítanak: a' Szlavóniaiak ellenben ezen tikkelynek 4-dik szakaszában különösen említettnek. — Vegyük ezekhez 1518-dikban tartott Tolnai gyűlésnek első tikkelyét, mellyben Kovachich Mártonnál Vestigia Comitiorum p. 466. ezek mondatnak: „ubi vero Jaycza hostium in manus (quod Deus gloriosus avertat) inciderit, mox de Regno Sclavoniae, Posegaque, et Walkó actum erit.“ — Végtére a' Hatvani gyűlésnek, melly 1525-ben volt, 29-dik tikkelyét: „Item, quod Nobiles Partium Inferiorum, et signanter duodecim Comitatus a Zewryno usque ad

a) Maté Bánnak 1270-dik esztendőn költ levele (Kerceslich Notitiae p. 201. — 202) mellyben Szlavónia polgári és politikai állapotját elrendelte. tsak Zágrábi, és Csazmai Káptalanakat említ: a' Posegai Káptalan tehát nem volt Szlavóniában. Olvasd: Szvorennyi Hist. Eccl. Regni Hung. Amoenitates Fasc. V. Num. II. §. 37. 38. 39. 40.

Posegam in eorum libertatibus, iuxta contenta Decreti, conserventur, et proventus eorum de desertis restituantur.“ — Kovachich Supplementum ad Vestigia Comitiorum Tomo III. p. 41.

Az is bizonyos, hogy valamint régenten a' Magyar Országgi Nemesség Nádor zászlójához tartozott: úgy a' Szlavóniai Nemesség mindenkor Bán alatt vitézkedett. Lásd I. Mátyás királynak 1477-ben költ levelét Kovachichnál Vestigia Comitior. p. 397 kivonatban, mellyről: „Quo committit Joanni Thuz de Lak, et Ladislao de Egervára, Regnorum Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae Banis, úgy mond, ut unum Generalem Congregationem indicant, in qua Insurrectio contra Turcam determinetur; uná tribuit Privilegium Nobilibus Regni Sclavoniae, penes Banum, unum specialem eligendi Capitaneum, qui ipsos ad insurgendum compellat.“ — Brodarics István Mohátsi ütközetről szólóban: „Banus — Croatiae Franciscus Batthiány — non procul a Quinque Ecclesiis cum copiis Sclavonicis erat.“ — Forgách Ferentz pedig Rerum Hungaricorum Commentarii homlok írású könyvében Lib. VI. p. 153—154 előhíván Magyar Országgi Bánságokat, a' Bánokról különösen e'kép emlíkezik: „Quorum omnium officiis ex veteri Patrum instituto, ac inter cetera incubuit, ut quoties Rex, aut iussu Regio Palatinus — in bello adversus hostem proficisceretur, is copias Regias cum suo milite priorque iniret, cuius praefectura bellum sustineret.“ — Olvasd Art. 4. Anni 1538. mellyben parantsoltatik: „Ut universi Domini, Nobiles, ac Regnicolae, continuo parati se in bellum teneant; — et

penes Capitaneum Regni, illo, quo opus fuerit, et quo Domini Bani iusserint, sine mora proficisci debeant, et teneantur.“ — Art. 12. Anni 1601; „Sclavonia insurgat in sui defensionem; more eius Regni consveto.“ Vesd egybe Art. 85. An. 1659. Art. 6. An. 1662. — Valkó Vármegye tehát nem tartozott Szlavóniához; mert II. Ulászló király 1514-ben Nemesseit lázzasztó Dózsa György ellen a Nádor zászlója mellé állatta eme levelében:

• *Commissio propria Domini Regis.*

„Wladislaus Dei Gratia Rex Hungariae et Bohemiae etc. Fidelibus nostris Comiti, ac Vice-Comiti, et Judicibus, ac toti Universitati Nobilium tam possessionatorum, quam etiam unius sessionis Comitatus de Valkó salutem et gratiam. Planum est iam et apertum, ad quantam temeritatem et insolentias rustici et populares in toto hoc fere Regno nostro, sub nomine Cruciatæ progressi sunt, quove malignitatis animo insurrexerunt, domos nobilium evertentes et confluentes, bona eorum dirripientes, et insuper personas quoque ipsorum, ubi possunt et valent, misere interficientes; pro quorum malefactis reprimendis volumus, et Fidelitati vestrae harum serie firmiter committimus et mandamus; quatenus per singula capita vestra, una cum omnibus familiaribus vestris, meliori, quo poterit, numero, insurgere, ac vos movere, „et quo Fidelis noster Spectabilis et Magnificus Emericus de Peren, Comes Perpetuus Aba-Wariensis, ac Regni nostri Hungariae Palatinus, cui superinde nunciavimus, vos cum praesentibus requisiverit,

mox ire et proficisci, et quidquid idem Dominus Palatinus in his faciendum vobis dicet, facere et exequi, modis omnibus, debeatis et teneamini,“ quo huiusmodi temeritas popularium extinguitur. Aliud igitur nullo modo facere praesumatis. Datum Budae feria secunda proxima post Festum Ascensionis Domini, Anno eiusdem 1514. — M. K. U. Kintsár Leveles Tárának eredeti példányából ki-adta Pray György Epistolae Procerum Regni Hungariae tüzimű könyvében P. I. p. 83—84 Num. 40.

Ha Szlavónia hadi tekintetben Bán alatt volt: polgári állapotjára nézve sem esmérhetett-el más hatóságot; valamint Máté Bánnak Szlavónia polgári, és politikai állapotját 1270-dikben költ elrendelő levele bizonyítja Kercselichnél Notitiae p. 201—202. már pedig, hogy Szerém, Posega, Valkó Vármegyék a' Mohátsi veszedelem előtt valaha az ő hatalma alatt lettek volna, meg nem mutathatni. Kercselich leg alább p. 123. Szerémségről ezt nem merte állítani. 'S ha a' Szlavóniai Bánok ezekben a' Vármegyékben valami ítéletet hoztak-is volna, azt nem tevék mint Bánok, hanem mint kiküldött Fő-Ispányok; mert gyakran a' Bánok Magyar Országi Vármegyéknek Fő-Ispányai-is voltak. Kik ezeket nem tudták, vagy rá érteni nem akarták, e'féle esetekből a' nevezett Vármegyéket Szlavóniához tartozandóknak vélték. De hogy tévedésben vannak, és hogy ezek a' Vármegyék Báni hatalom alatt nem lehettek, onnan-is ki-tetszik; mert azok egyenként mindenkor Magyar Országi Gyűlésekre hivatalosok voltak: holott a'

Szlavóniai Vármegyék, egyenként Követeket sem küldének országunk gyűlésére, minthogy oda haza különös gyűléseiken jelenének meg, a) valamint ez a' levél bizonyítja :

„Egregio Bernardo de Thurócz Fideli nobis dilecto. Uladislau Dei Gratia Rex Hungariae etc. Egregie, fidelis nobis dilecte. His diebus, cum Illustris condam Joannes Corvinus Dux, et Banus noster ab hac luce decessisset, nosque fideles nostros Magnificos, Andream Both de Bajna, et Franciscum Balassa de Gyarmath, in Banos illius regni nostri suffecissemus, ac ad occupandum Banatum illum transmisissemus; commiseramus iisdem, ut imprimis, et ante omnia in Regno illo Generalem Congregationem Nobilibus Regni nostri Sclavoniae indicerent, et in ea, quae ad defensionem et conservationem eiusdem Regni nostri pertinent, quacque cisdem nunciavimus,

a) A' Szlavóniai Vármegyékről ezt írja Kerceselich Notitiae p. 396. hogy a' Horvátok saját országuk emlékezetét föntartani akarván, soha követeket a' Magyarországi gyűlésekre nem küldöttek. Ha tehát Nagyaik meg jelentek is, nem az ország nevében, hanem mint Magyarországi Fő-Ispányok, vagy egyéb Hivatalokban lévők hivattattak meg. — Ezt bizonyítja kezemnél volt eredeti: „Instructio Egregio Joanni Petrichewyth Viceprototario, Dicatori Comitatus Zagrabiensis, super connumeratione, et administratione subsidii unius floreni per S.S. et OO. Regnorum Croatiae et Sclavoniae, in proximo eorum Conventu decreti, et S. Caesareae Regiaeque Maiestati ad Annum Domini 1567 oblata data Posonii penultimo die Mensis Novembris Anno Domini 1567.“

eisdem aperire et manifestare deberent. Tu vero omnibus Nobilibus sub poena capitis, uti accepimus, inhibuisses, ne quispiam illorum regnicolarum congregari auderet. Et licet nos ad supplicationem Generosae relictæ eiusdem condam Ducis, Dominae tuæ negotium hoc infra celebrationem Generalis Congregationis Dominorum Praelatorum, et Baronum, ac Regnicolarum huius Regni nostri distuleramus et prorogaveramus: tamen nunc, cum scilicet alterum ipsorum Banorum, certis et rationabilibus de causis ad nos vocari fecissemus; imo decrevimus et ita eisdem commisimus, ut iam tandem ad Regna illa, Banatunque nostrum intrare, illumque occupare, et prout antea, ita et nunc unam Diaetam illis Regnicolis nostris indicere debeant. Unde fidelitati tuæ harum serie firmissime præcipimus et mandamus: quatenus a modo deinceps te hanc in rem, quavis parte, ingerere et intromittere, aut sic, prout coepisti, Congregationem huiusmodi, negotiaque nostra, et Regni nostri perturbare nequaquam præsumas; sed eisdem Nobilibus illius Regni nostri libere ad ipsam Congregationem Generalem ire et proficisci permittere debeas, auditurus ea, quæ circa defensionem illius Regni nostri, et directionem aliorum negotiorum nostrorum magis necessaria fore videbuntur. Alioquin te, sicuti manifestum turbatorem negotiorum nostrorum, requirere volumus; aliud igitur nulla ratione facere præsumas. Datum Budæ feria quarta proxima post festum B. Ambrosii Episcopi, Anno Domini 1505. L. Sigilli maioris. Prai MS. profanorum Cod. I. p. 98—99. Olvasd Kovachich Vestigia Comitiorum

p. 188—190 és p. 397, meg Art. 61. Anno 1625 mellyben: „Ob certos, eosque rationabiles respectus Status et Ordines unanimiter concludunt: ut posterum futuris semper temporibus, Praepositus Zagradiensis, pro tempore existens, peculiaribus Litteris Regalibus vocetur ad Comitata, et inter Magnates locum et vocem habeat. Similiter unus ex Ablegatis Regni Sclavoniae, inter Magnates vocem habeat: reliquis Ablegatis, inter Regnicolas solitum locum et suffragium retinentibus.“

Szerém, Posega, a) Valkó Vármegyéket ellenben királyaink különös levél által hivatták-meg, a' mint az oda föl idézett 1494 és 1495-dik esztend. Szám-adó könyveknek 76-dik lapján meg írva találok: „Eodem die (18. April) Cum litteris regiis, qui erant missi ex Buda propter Diaetam celebrandam, Herczegh puero, qui ad D. Petrum Geréb, Andream Both, Despotum, ac ad Comitatum Sirmiensem, ad Comitatum de Walko, ad Comitatum Bachiensem ivit, pro expensis dedi fl. 7.“ — „Eodem die cum similibus litteris alius Nuncius ivit ad Ducem Laurentium (de Újlak) Johannem Ernusth, Episcopum Zagradiensem, Ladislaum de Egerwara, ad Nicolaum Bánffy, ad Comitatum de Posega, pro expensis fl. 8.“

'S valamint az 1526-dik eszt. Szám-adó könyvben, mellyet Engel János „Monumenta Ungarica“ nevezet alatt Bétsben 1809. nyoltzad rétbén sajtó alá botsátott, a' 224-dik 's következő lapokon ezen

a) Ezen Vármegyéről különösen olvasd: Kaprinai Hist. Dipl. P, I, p. 306—307.

ki-adásbéli jegyzetek bizonyítják: „Eodem die (feria VI. prox. ante festum B. Joh. Bapt.) „Georgio Litterato de Zegedino, qui ad Comitatus de Békes et Byhoriensem — litteras regias, ut ad Festum Visitationis beatissimae V. M. ad Tholnam convenirent, duxit, pro expensis dati sunt — fl. 5.“ — „E. de Stephano Besseney adolescenti, cum litteris similibus ad Comitatus Bodrogh, Bachiensem, de Walkó — misso pro expensis — dati sunt — fl. 26.“ — „E. d. Franc. Andorko, servitori Domini Bani Jayczensis, qui litteras similes ad Comitatum de Posega — duxit, pro expensis dati sunt — fl. 25.“ — Olvasd az 1525. eszt. Hatvani Gyűlésnek 36-dik tizkelyét - is: „Item, Comitatus partium inferiorum, videlicet: Temes, Thorontál, Báts, Valko, Zerem, a) Possega, pro custodia partium inferiorum, domi quidem manere possunt, certos tamen nuncios de eorum medio destinare tenentur.“ és tapasztalni fogod, hogy az 1751-dik eszt. 23. tizkely ezek következésében irattatott törvényeinkbe.

-
- a) „Sirmiensis Ducis dignitas, quam in Principe Livio Odeschalchi, eiusque successoribus Leopoldo I. innovare placuit, ante Corvini Regis tempora — Proceribus quibusdam obtigisse dicitur; imperitante vero Corvino — Laurentius — Nicolai (de Újlak) filius, testante Instvánffio, dictus est Dux Sirmiensis, quamquam in Epitaphio, quod in Arcis templo etiamnum extat, legatur: „Dux ab Újlak.“ Bombardi Topogr. edit. prim. p. 246. Azért Timon is Imag. Nov. Hung. Cap. VIII, intette olvasóit: „Nicolai — filius fuit Dux solius Újlaci, testificante idipsum eius epitaphio; — Sirmiensis enim ager semper erat iuris regii.“

V. F e j e z e t.

Históriai Bizonyságok, hogy Szerém, Posega, és Valkó Vármegyék Magyar Országának alkatmányos részei.

„Antiquitates alicuius regionis scribentibus non satis esse existimo, si in eis percensendis sequuntur fidem indigenarum; sed opus etiam esse puto, multis, et irrefragabilibus testimoniis, si fidem mereri velint.“ — Dionys. Halicarn. Antiqu. Rom. Lib. VII.

A' Historikusok e' renden következnek.

I. Turótzi Chron. P. II. Cap. 12. 'Sigmund királyról: „Rex ipse, úgy mond, post haec animo audacior, fidelibus suis diactam universalem in oppido Kewrews - Udvarhely denominato, in Partibus Slavoniae habito, celebrandam indixit.“ — 's valamivel alább: „Etenim illum (Stephanum filium Laczk Wayvodam) ad Caesarem Turcorum Pasaythem nuntios misisse; filiamque illius, Regi Ladislao (Neapolitano), quem inducere conabatur, ea condicione, ut illi contra Regem Sigismundum adiumento fieret, iugo matrimoniali ducere spondisse, et in huius documentum, ingentia Turcorum agmina, Hungaricas in partes inter flumina Zawe et Trawe situatas induxisse, gravesque ibidem per eosdem depopulationes edidisse dicebant. Ante haec nondum Hungaricas lustraverant terras. Iste fuit ingressus Turcorum in Hungariam primus: eo tunc illi ingentes, quas

cernimus in civitatibus Sirmiensibus, edidere vastitates, quas civitates, etiam nunc, loca illarum suis orbata aedificiis, non parvas fuisse, testantur.“ — és Bonfin Decad. III. Lib. II. edit Lips. p. 393. „Hunc igitur primum Turcarum ingressum in Inferiorem Pannoniam fuisse perhibent.“ — Ugyan ezen történetet Sigmord is emlékezetben hagyta 1397-dik eszt. Oklevelében Katona Istvánnál Hist. Crit. Regum Hung. Tom. XI. p. 424—426. „praetaxati viri perfidi, uterque Stephanus una cum Andrea, filio condam Nicolai vaivodae, filii dicti Stephani, filii Laczk praedicti de Debregesth — validum et saevissimum dictorum Turcorum coetum, et faleratam cohortem ad territoria regni nostri, inter fluvios Draevae et Zavae existentia, hostiliter introducere, et per eosdem incendia valida et homicidia, ac spolia grandia et detentiones, abductiones nobilium et ignobilium utriusque sexus immensae pluralitatis hominum — perpetrari facere nequiter, veriti non fuerunt.“ — Olvasd-meg ugyan ott a’ 428-dik lapon ki-nyomtatott Oklevelet-is. Az 1404-dik eszt. Oklevelében pedig tsak ugyan ott a’ 611. és 612-dik lapokon ezeket mondja. „Mathko autem de Zenth-márton, quum Turcorum imperator Payazeth regnum nostrum hostiliter intraverat, inter alia sua nefaria facta, civitatem nostram regalem Zava-Zent Demeteor (Mitrovitz) nominatam, ad manus ipsius Payazeth proditorie traderat.“ — a) Tehát Szerém Vármegye Magyar

a) Mivel S k e r l e c z Ú r érintett Emlékeztető írásában állítja, hogy: „Sub Sigismundo tragicus ille casus Reginarum ad

föld volt, a' mi Turótzsi kronikája második Rézének 22-dik Fejezetéből még nyilvánabban ki-tet-szik. „Sigismundo Regi, illustris Princeps Georgius Rasciae Despotus — castrum Nándoralbense — Domini 1435. circa annum — a) cessit. Hoc castrum postea, rebus Turcorum invalescentibus, agro Hungarico, ut infra (Cap. 36) stilo tangetur brevi, haud parvae utilitatis fuit. Rex vero Sigismundus — in regno suo Hungariae castra Zalankemen, Kewlpen, Bechey,

fluvium Bossuth, quod per Comitatum Verótzensem, et Syrmiensem decurrit, in terreno banalis iurisdictionis, assentientibus omnibus historicis, contigit“ ennek okáért igaz útba szükség ötet igazítanom. Az való ugyan, hogy Ersébet, Mária leányával Gárán, jelenkor Gorián, közel Diákóhoz fogattatott el (Lásd Koller Hist. Episc. V Eccl. Tom. III. p. 157. Katona Hist. Crit. Tom. XI. p. 177—178) de onnan a' hivtelen Horvátok, Magyaroktól tartván, Szlavóniába Gymnitzi várba ragadták, valamint 'Sigmond 1387-dik eszt. Oklevelében Katonánál Hist. Crit. Tom. XI. p. 211—218 bizonyítja: „quum idem Joannes cruciferus (filius Joannis de Palichna) antefatas dominas reginas versus et trans pelagum, de partibus Regni Sclavoniae, ob metum et pavorem pluralitatis primatum, procerum et incolarum — Hungariae, resistere, et obesse sibi anhelantium; cum ipsis de Insula Iwanich et Castro Gymnich appellatis profugiens, transducere satagens, in castro Viwar (Novigrad) cis litus pelagi situato, reclusisset.“

- a) A' fsere, és adomány 1412-dikben történt; lásd azon Oklevelet, mellyet Imag. Nov. Hung. Cap. VII. Timon ki-adott: és Despota György levelét Katonánál Hist. Crit. Tom. XIII. p. 778—790.

Wylágosvár, Thokay, Munkách, Thálya, Regecz, ac oppida Zathmár, Bezermen, Debreczen, Thur, Warsan, et alia nonnulla; in civitateque Budensi domum egregiam illius dignitati sufficientem, pro descensu et hospitio, eidem donavit.“ — Ha Zalánkemen Magyar Országban volt, Szerémségnek is benne kellett lennie; mert Zalánkemen Szerém Vármegyében fekszik.

2. „Petri Ranzani Siculi, Episcopi Lucerini, apud Mathiam I. olim Hungariae Regem per triennium Legati Epitome Rerum Ungaricarum per Indices descripta, a Joanne Sambuco Viennae Austriae primum edita A. C. 1558.“

Kezémnél Schwandtner György' kiadása vagon, mellyben Índice I. Ranzán Magyar Országot e' kép írja-le: „Universam Hungariam in pagos, conventusque dividunt, quos cum appellent Comitatus, fit, ut tota ipsa regio, in Comitatus divisa sit. — Sunt autem Comitatus complurimi, numero septuaginta tres. Eorum multi a dextra, multi a laeva Danubii positi sunt. Sed eos primum, qui a dextra; deinde, qui sunt ad laevam enumerabo. Sirmiensis, dictus a Sirmio, antiquissima, et hodie Episcopalis sedis dignitate praestanti civitate. — In eadem regiuncula, Comitatus est Valconiensis — Post eum Comitatus est Poseganensis, a Posega appellatus oppido, qui intra Savum, Dravumque diffunditur.“ És Índice II. „Quibus in locis ea regiuncula, quam vocitant Sirmium, ita cognominatam ab oppido vetustissimo, [quod Sirmium apud veteres geographos dicitur. Terra ferax est vini, apud Hungaro-

quam laudatissimi. Occurrit deinde Uylak, in quo oppido, Ioannis Capistrani, Viri Dei, corpus conditur. — Sub eo loco Xerut, sub quo Bejem. Contra quod, hoc est, ab adversa Danubii ripa, situm est Futach. Ab altera parte post Bejem, Chamans, postea Petri Varadina, Charum, Sallankemen, Zemlin. Hisque in locis inferior desinit Pannonia; hic se Savus Danubio miscet, quibus fluminibus Moesia, a Pannonia ipsa dirimitur.“ — Hogy pedig Pannónián Magyar Országott értette, Le-írásának kezdetén Indice I. minden kétség el-hárításának okáért előre bocsátotta: „Ante tamen, quam ad ea ostendenda me conferam, non Hungariae, sed Pannoniae vocabulo utar, quae his clauditur Regionibus.“ Meg-egyéz Ranzánnal Felix Petancius-is Cancellarius Segniae in Dissert. ad Uladislauum Hung. Regem. „ex Pannonia, ad Istri et Savi confluentem, traicitur in Superiorem Mysiam, prope Belgradum oppidum.“

3. „Antonii Bonfinii Asculani Rerum Ungaricarum Decades Libris XLV. edit. Lips. 1771. in fol.“

A' 24-dik lapon: „Conventus quam plurimos habet (Ungaria) — utrasque Danubii ripas occuparunt — Citeriores, qui per Pannonias diffusi sunt, prius sunt ordine referendi; imprimis Syrmienensis conventus a Syrmio — Deinde Valconensis — Post hunc Poseganensis inter Savum, Dravumque diffusus — Sclavoniam autem Dalmaticam daobus tantum Conventibus complectuntur, qui Seviae (Seniae, az az Segniae) ac Zagrabiae haberi solent.“ — Ker selich Notitiae p. 452. írja: „Comitatus Crisiensis multis saeculis cum Zagrabienisi erat coniunctus, Anno 1756

separati sunt.“ — Bonfint azomban Listi János néhai Beszprémi Püspök Kovachich Mártonnál Script. Rer. Hung. Min. Tom. I. p. 332. ezen homlok irás alatt: „Adnotationes Joannis Listii Episcopi Veszprimiensis, in exemplari Bonfinii, quod ei Joannes Sambucus dono misit Anno 1568 10. Junii“ el-igazított, idézett szovaira ezeket jegyezvén: „Falsum dicit, nam in sola Sclavonia tres sunt Comitatus: Zagradiensis, Crisietisis, et Varasdensis.“

Decad. IV. Lib. VI. p. 639. „Exactis Paschae solennitatibus, accitus ex Inferiore Pannonia Dux Laurentius, inter caeteros Proceres genere, animo, opibusque praepollens, et a Principe (Matthia I. rege) filii loco semper habitus.“ — És Decad. V. Lib. IV. p. 745. „Deinde oppidum Divi Demetrii (Mitrovitz) ad Savum amnem situm, non minimi momenti locus, quod per eum Turcae infesta in Illyricum arma ferre consvevissent, misso (per Uladislaium Regem) Despota, obsessum, cum resistere non posset, dedicationem fecit. Ita omnibus, quaecunquae Laurentii (ab Újlak) fuerant in Inferiore Ungaria, duobus mensibus in ditionem (Uladislai) adductis — hic annus (1494.) abiit.“

4. „Stephani Broderic Pro-Cancellarii Narratio de clade in campo Mohaz, in qua Ludovicus II. Rex Hung. et Bohem. occidit.“ — Reusner Miklósnál edit. Colocen.

A' 18-dik lapon: „Arcem Themessiensem, et eas regni partes (Cis Danubium) quas inferiores vocamus, Petrus Pereni tuebatur. Sirmio, et ei regni parti, quae inter Savum, et Dravum per ripam Danu-

bii iacet, Paullus Thomory Archiepiscopus Colocensis praerat.“ 'S a' 22. és 23-dik lapokon: „Hungariam totam — Danubius — mediam interfluit, atque in partes scindit, in citeriorem, et ulteriorem. — Citerior est ea, ubi olim Pannoniae fuerunt: haec ab ulteriore Hungaria Danubio, ac Austria, et Norico — a Sclavonia Dravo: a Boznia, et Rascia Savo fluminibus terminatur. Nam in locis Danubio propinguis, et ad Belgradum spectantibus, ad Savi usque fluminis ostia, cum Danubio excurrit, Walko, Posegam, Sirmium, tres insignes provincias, quas nos Comitatus vocamus, a Sclavonia divellens.— Citeriori Hungariae, ubi Dravum transieris, annexa Sclavonia est, pars olim Pannoniae Superioris, inter Savum et Dravum posita: sed Savum etiam longe transgressa, et usque ad flumen Hunam (hoc enim nunc illi nomen est) protensa, ubi Croatia incipit.“ — A' 24—25-dik lapokon pedig:

„Infra Budam per ripam Danubii descendentibus — Tolna est. Inde Batha, sub Batha Mohaz ad ripam Danubii situm. Mohaz ad dextram in locis mediterraneis Quinque Ecclesias habet — quatuor milliariis, vel paulo amplius a Danubio, tribus a Dravo remotam. Dravum versus Siclosium, ultra Dravum Valpo arces nobiles habentem — Supra eum autem locum, ubi Dravus Danubio miscetur, in ulteriori ripa est oppidum Ezeck — Post Ezeck Erdeud est — Post — Walko, Zatha — A Zatha per eandem ripam est Wilak oppidum arce nobilissima: atque ibi primum aperitur beata illa, et fertilissima regio Sirmiensi — Prima in Sirmia ab Wilak recedentibus occurrit Ban-

monstra, sedes Episcopatus Sirmiensis, ac antequam ad Varadinum — Petri perveneris, Kamenceh oppidum: intra illud est Varadinum — Petri — postea est Zalonkemen — Inde in eo angulo, ubi Savus, Danubio influit, arx Zemlen: — Et in hunc modum se habet Hungaria, et eorum locorum, ubi tantam cladem accepimus, situs.“

Bro darics István, ki Szlavóniában, vagy is mái Horvát országban született, ezeket jól tudta; azért írja magáról a' 19-dik lapon: „Cancellarii munere fungebatur Stephanus Brodericus, in ea parte Pannoniae Superioris natus, quae nunc peculiariter Slavonia nominatur.“

5. „Joannis Zermegh Rerum Gestarum inter Ferdinandum, et Joannem Hungariae Reges Commentarius.“ — Schwandtner Györgynél Script. Rer. Hung. Tom. II. in fol. p. 382—415.

Históriájához irt 'Elöljáró beszédében: „Slavonia, úgy mond, pars est Illyrici huius aetatis, a multis seculis Pannoniae adtributa. Rex enim Ladislaus, eius nominis primus, qui postea inter Divos relatus est, ante sexcentos annos, Dalmatiam, et eius partes mediterraneas, quae omnes recentioribus nominibus Croatiae, et Slavoniae adpellantur, partim adfinitate cum Zelemero Dalmatiae Rege contracta, partim armis Hungarico regno adiecit, a) et ius comitio-

a) Thomas Spalatensis Archi Diaconus Hist. Salon. Cap. XVII. „Eo tempore (ex Croatis) — alter-alterum insequi, invadere, trucidare non cessabat — quidam ex magnatibus Slavoniae — ad regem Ladislaum ingressus, eum alloqui coepit, persvadens ei, ut ad capiendum Croatiae re-

rum, earum regionum populis concessit. Ex hac Sclavonia, quae Crisiensis vocatur; nam et illa, aequae, ac Hungaria, in provincias, seu tribus quasdam dividitur; Joannes Zermegh oriundus fuit; qui hanc historiam rudi, ac incondito sermone, hortante Simone Forgách, conscripsit.“ — Ő is tehát egész hitelt érdemel.

Históriájának I. Részében a' 8-dik tizikkelyben Laskinak Solimán Császárhoz küldötségéről szólván, emégyen ír: „Interea supervenerant a Ferdinando Legati ad Solimanum, eius nomine postulantes, ut arces quascunque a tempore regis Ludovici violenter ab Hungaris avulsisset, puta: Nándor-Albam, Zerem, Vilak, Zalonkemen, Varadinum Petri, Sibi et Ungaris restitueret.“ — És a' II. Résznek 7-dik tizikkelyében: „Dum Turca oppidum Közszegh obsidet, venerat Viennam Carolus imperator — quod persentiens Solimanus, coepit de deserenda obsidione civitatis cogitare. — Nec diu post ibi mora-

gnum, et suo dominatui subiugandum exiret — His ergo Ladislaus rex inductus consiliis — occupavit totam terram a Dravo fluvio usque ad alpes, quae dicuntur ferreae, nullo obice resistente“ — „Uiber dem Namen Annexae partes, Dies hiess ehedem Subiectae partes, Anno 1552. zum erstenmal — Seit Anno 1635—1649. heissen sie bald subiectae, bald annexae partes. Seit 1655. immer annexae. Qualiter vero ex Subiectis partibus annexae evaserint, nullum in legibus vestigium.“ — Engel Geschichte des Ungrischen Reichs, und seiner Nebenländer. Halle 1798 in 4. II. Th. S. 392. Olvasd: Operis Tripart. P. II. Tit. 21.

tus, versus Sclavoniam castra movet — Traiecto Dravo cum omnibus copiis, Sclavoniam igne, et ferro vastat; multosque captivos abducit, et per Posegam, et Sirnium ad propria revertitur.“ — Ha Posega és Szerém Szlavóniai Vármegyék lettek volna, nem kellett vala néki Posegán, és Szerémen kívül Szlavóniát különösen emlitenie.

De eredeti Instructióban is „Posonii die 20. mensis Decembris Anno Domini 1570. Egregius Dominis Joanni Zermegh Consiliario Camerae Hungaricae, et Joanni Ankerzeither Commissariis in Regnum Sclavoniae expeditis data,“ ezt a' tikkelyt olvastam: „Cum praeterea Civitatibus Sclavonicis: ut est Mons Graecensis, Warasdiensis, Criensis, et Capronzensis instar aliarum Liberrarum Civitatum Taxa sit imposita, eaque de re ad ipsas Civitates specialia mandata Suae Maiestatis iam antea sint transmissa; eas ad solutionem eiusmodi Taxae ipsis impositae quoque, Commissarii urgebunt, cum aliae Civitates huius Regni (Hungariae) omnes Taxam ipsis impositam iam dudum persolverint.“

6. „Jovius Historiarum sui temporis Lib. XXXVI. edit. Paris 1553. in fol.“

„Est mons, qui Sclavoniam, atque Possegam dividit — a dextra eius montis radice per Possegam, a sinistra autem per Sclavoniam ad Exechium iter patet.“

7. „Joannes Martinus Stella, Epistola Prima: „Turcae — Arcem Walpo, quae in confinibus Bosniae, Croatiae, et Hungariae sita est, fere tres totos menses frustra obsederunt.“

8. „Gregoriancz Pál néhai Győri Püspök, Mnemosynon emlékeztető irásában Kovachichnál Script. Rer. Hung. Min. Tom. I. p. 103. „Sirmiensis Episcopatus in Partibus Regni Inferioribus iam ante annos plures, amisso Belgrado, et Wylak, totus in potestatem Turcorum devenerat, nec ullum hoc tempore habebat Praelatum. Sedes eius fuit Banmonostra.“

9. Forgách Ferentz Rerum Hungaricarum sui temporis Commentarii nevű munkájában Lib. I. p. 3. „cum excessu Johannis (Zapolyae) — statim in potestatem Solymanni devenerunt et Jaitza, et Sclavonia, et Croatia, et Strigonium, et Alba-Regalis, et Sziklosium, et Walkovarium“ — és Lib. XVI. p. 406. „Mandata exequabantur Comitatus, scilicet Sümeghiensis, Baraniensis, Tolnensis, Valponiensis, et haec quidem Hungariae confinia — ex provinciis Hungariae subiectis imperio, haec supererant, ubi proximus ab Szigetho erat Dravi traiectus, in Sclavonia: Caproncza, et Zagrabia, oppida metu hostili pene desolata restabant. In Croatia, Semlin Sterisimi, et Arces Modrusia, et Segniae oppidula, Carnioliae confinia, atque propugnacula.“

10. Vrancsics Antal — Kovachichnál Script. Reg. Hung. Min. P. II. De rebus gestis Joannis Regis Hung. Lib. II. p. 54. „Insequens (annus 1537) clade Joannis Koceaneri in Pannonia Inferiori ad Ezikum et Garram accepta memorabilis.“

11. Révai Péter — De Monarchia, et Sacra Corona Regni Hungariae 1659. in fol. Centuria VII. p. 147. — 148. „Servia, aut Rascia — extra, ac intra

Savum, Sirmio, beatissimo sinui Hungariae eonfinis et coniuncta, Istro finitima ad Bosnam protenditur.“

12. Isthvánffy Miklós Hist. Lib. III. második Ulászló királyunk Újlaki Lőrincz ellen 1494-ben viselt háborújáról: „Ad oppidum vero amplissimum, quod a Divo Demetrio nomen habet, ac ad Savum flumen exporrectum, opportuno ad defendendas Illyrici, Sirmiique regiones loco situm est; Lupum Despotem Thraciae, sed cuius maiores regno per Turcas pulsi, in Inferiori Pannonia sedes fixissent, copiis hauci contemnendis ei traditis, sine mora expedit, ipseque illud deditibus se se praesidiariis, nullo negotio in potestatem redegit; praesidioque imposito, ad Regem ad castra reversus est: sic, ut Uladislaus omnibus Laurentii arcibus, et ditionibus, quas in Sirmio, Inferiorisque Pannoniae partibus habebat, brevi temporis intervallo potitus, seque, et suas iniurias egregie ultus esse videretur.“ —

Lib. IV. 1501. esztendőre, Ulászló királyunknak házasságáról szólóban: „Paucis ante nuptias diebus, Turcae, traiecto ad locum, qui Malomffalva dicitur Savo, in Posegam, et Valconem Ungariae Regiones populabundi excurrerunt, et igne, ferroque grassati, magnam undique formidinem incusserunt.“ — Lib. V. Petrovits Péterről: „Erat is ex Posega, provincia Hungariae oriundus, vaivodaeque (Joanni Zapolya) sanguine iunctus.“ a) — Lib. XIII. 1535-dik esz-

a) Zápolya ág is Posega Vármegyéből származott, melly magyar nemzetség volt „de genere Koplón“ olvasd Horvát István könyvét Magyar Ország gyökeres régi Nem-

tendőre: „Posega est citerioris Pannoniae regio, vicina Illyrico, quae inter duo flumina Savum, et Dravum paribus fere intervallis sita est.“ — Utoljára 1537-dik esztendőre Kotzianer hadakozásáról: „Disputatur interea militari in consilio, an eadem via, uti planiore, vel relicta ad dextram Posega, quod ei adeunda iuga, et saltus Garavitii montis, Posegam a Sclavonia disterminantis, difficili labore superanda essent, progredi expediret.“

Ist hvánffy Miklós, mint Al-Nádori hivatalban meg őszült, meg Zágráb, és Varasd Vármegyékben bírtokos; leg jobban tudhatta Magyar Országnek határait: kiről Kerceselich Politicarum Institutionum Lib. II. Tit. IX. §. 17. sequ. MS. — Engel Jánosnál Geschichte des Ungrischen Reichs und Nebenländer Halle 1798. in 4-to II. Th. p. 145. e' kép szól: „Dignam, accuratamque Sclavoniae modernae historiam vix scripsisse aliquem autumamus. Ratkaius siquidem Panegyrim rectius scribit, ac historiam, Tomcus aequae.“ — Scholion: „Eheu quod fatum Sclavoniae est! Hanc unam iacere in tenebris

zetségeiről, és Wagner Analecta Scepus. P. IV. pag. 1—6. most már ott Zápolya nevű falu nintsen, hanem Kaptol nevezetű találtatik; de hogy Zápolya helység is létezett, bizonyos a' Romai Pápa részére XIV-dik században beszedett jövedelmek számadásából, mellyet Koller Hist. Episc. V Eccl. Tom. III. p. 380—381. Archi Diaconus de Posoga föl-írás alatt ki-adott, benne kétszer is elő fordul: „Paulus Sacerdos de Zapula solvit 40 banales. Item Nicolaus Sacerdos de altera Zapula solvit 30 banales.“

multi, et clarissimi viri patiuntur: uti Istvánffius, qui suam historiam in Slavoniam (in Pankowcz, et Winitza) conscripsit, ubi amplissima Dominia tenuit, et (1615.) Deo animam reddidit.“ (Vinitzae sepultus).

Hogy már Mossóczy Zakariásnak törvénykönyvét, mellyet Rudolf Császárnak, és Magyar királynak ajánlott: „Decreta, Constitutiones, et Articuli Regum Inclyti Regni Ungariae ab Anno Domini 1035. ad Annum post sesqui Millesimum Octogesimum Tertium publicis Comitibus edita Tjrnaviae 1584. in fol.“ ne említsem, benne a' 748-dik lapon „Comitatus Regni Ungariae.“ cím alatt, e' renden számlálja elő: „Sirmiensis, Valkó, Posega, Verócze, Baronnya, Bachiensis.“ s' a' t. Utánnok pedig eme homlok írás alatt: „Comitatus Regni Slavoniae.“ ezt a' hármat tész: „Crisiensis, Zagradiensis, Varasdiensis.“

Ennyi, 's illy hiteles tanúk, és bizonyságok ellen tehát Ratkay Kerceslich-el mái Szlavóniának Mohátsi veszedelem előtt volt alkatmányára nézve semmi hitelt sem érdemelnek Követőkkel együtt; mert még XVII. és XVIII-dik századokban-is, a' következő Fejezetben közlött Oklevelek szerént, csak Verócze, Kőrös, Varasd, és Zágráb Vármegyék nevezettek Szlavóniának.

VI. F e j e z e t.

A' Magyar kir. Ud. Cancellária Mohátsi veszedelem után is, tsak nem XVIII. század' közepéig majd mindég meg tartotta mái Horvát Országnak eredeti, és törvényes Szlavónia nevezetét,

Jóllehet a' mái Horvát ország a' Földleírásokban, 's némelly Történetíróknál valamivel régiebb; a' Diplomatiában mind az által tsak 1700-dik óta jelenik-meg, miután mái Szlavóniát Magyar Hazánkból tudatlan honfiaink Tót ország gyanánt kiszakasztották. Azomban, ha szinte Szlavóniának eredeti igaz neve XVIII-dik század kezdetével igen nagy zavaradásba jött-is; de azért a' M. K. U. Cancelláriánál még 1700-dik esztendő után sem enyészett-el egészen: mert a' régi Ok-levelek semmi oknál fogva sem egyeztek-meg új nevezetével. — Honfiaink közül pedig *Timon Samu* az első, ki „*Imago Novae Hungariae repraesentans Regna, Provincias, Banatus, et Comitatus ditionis Hungariae, historico genere strictim perscripta*“ nevű könyvében, mellyet 8-ad rétből 1734-ben Kassán botsátott nyomtatásba, e' tévedés ellen ki-kelt *Capite II. ezekre fakadván: „Quamvis — multum deferendum sit Verbecio, et Bröderito prodentibus, etiam tres quatorve regiones, quas Dravus et Savus alveis suis complectuntur, esse vere partes regni Hungariae*

quia tamen contra testificationem eorum non modo geographi, et scriptores Croatici, sed etiam faventes illis, vel oscitantes Hungarici, Sclavoniae Regno Poschegienses, Valcovienses, et Sirmienses adscripserunt, conatus illorum, regni tabulis refutare necesse est.“ Itt azután törvényeink tikkelyeire hivatkozik, és Capite XVII. észrevételeit emégyen folytatja: „Nicolaus Istvanffius in Historia Ungariae — Stephanus Verbecius in Catalogo Comitatum, Georgius Peteo in Chronicis Hungaricis (mellyet 1660-ban Bétsben ki-adott) viri eruditissimi, atque spectatissimi, et in re publica maximis, gravissimisque causis cogniti, qui ante Ratkaium, et duo quidem in ipsa Sclavonia scripserunt, pro certo habent, restrictae ad Savum, Dravumque Sclavoniae Regnum tribus tractibus, Zagrabiensi, Crisiensi, et Varasdiensi finiri. Joannes (Stephanus) tamen Broderitus in descriptione cladis Mohatsiensis Comitatum Verecensem, cuius summum magistratum Praesul Zagrabiensis quondam gerebat (ez Ratkay botlása: a' Zággrábi Püspökök Berzentzei 's nem Verótzei Fő-Ispányok voltak; mint már oda föl oklevélből megmutattam) concedit ei regno, idipsumque significare videntur Ordines Sclavoniae in constitutionibus suis anni 1538. ubi quidem de Poschega prorsus tacent, quamvis non longe distet Velica, ad quam commeatum pro defendendo regno suo subvehebant. Verum controversiam hanc explorete diriment Scrinia Hungarorum; quorum maiores Poschegano in agro possessiones olim habebant.“ —

Több rendbéli Oklevelet írhatnék-le itt sorban, úgy mint II. Lajos királynak 1517-diki adomány levelét, mellyben „Castellum Berzewtze in Comitatu Chrisiensi in Regno Sclavoniae habitum, simul cum oppidis, aliisque universis possessionibus, quibus Illustris condam Laurentius Comes de Ujlak, Dux Bosnae, et Iudex Curiae praefuerat.“ a) Orłowchyth Györgynek, és Crusith Péternek ajándékozta. I. Ferdinandnak 1531-dik eszteni adomány levelét, mellynek erejénél fogva Mária hugának adományát „Super Castro suo, et Civitate Warasdiensi in Regno Sclavoniae in eodem Comitatu Warasdiensi existentibus, et Spectabili ac Magnifico condam Stephano de Báthor collatis“ meg-erősíti, 's ezen adományt „in Illustrem Dominam Sophiam Ducem Massoviae consortem, ac in Annam filiam eius“ ruházza. Nem külömben 1537-diki hasonló tartalmú levelét, mellyben „Generoso ac Magnifico Joanni Kaczianer Baroni in Kaczstein et Flednek, Consiliario et Capitaneo Generali Arces Zomzedwara, et Stubycza in Regno Sclavoniae in Comitatu Zagrabiensi adiacentes“ el-ajándékozta. Továbbá „Articulos Statuum et Ordinum Regnorum Croatiae, et Sclavoniae in Congregatione eorum generali e Regiae Maiestatis edicto pro Dominica Invocavit Zagrabiae celebrata editos Anno Domini 1557.“ —

a) Nem igaz tehát Skerlecznek annyiszor idézett könyvében eme állítása: „Nicolaus Ujlak se 1474. obligat Episcopo Zagr. ad solvendas de bonis suis (quae non nisi in Syrmio habuit) decimas.“

mellyekben Szlávóniára nézve Verótze, Kőrös, Varasd, és Zágráb Vármegyéken kívül több nem említették; de hogy könyvemet szerfölött ne szaporítsam, tsak e' három, XVII és XVIII-dik századokban költ Oklevelet közlöm: mert már ezekből-is nyilván meg-érthetjük, hogy későbben-is a' mái Horvát ország volt a' Szlavónia.

Az első, melly eredetiképen Varasd városának levél tárában őriztetik, 1649-dik esztendőről szól, 's illyen értelmű:

„Nos Ferdinandus Tertius, Dei Gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc. Memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis. Quod nos cum ad nonnullorum Fidelium nostrorum humillimam supplicationem, nostrae propterea factam Maiestati: tum vero benigne compatiens ruinae ac desolationi, aliisque calamitatibus Civitatis nostrae Varasdiensis, in quam illa proximis temporibus per incendium et conflagrationem mediae fere Civitatis, 'aliaque incommoda, redacta est; „ut Fideles nostri eiusdem Civitatis Cives, ac Incolae restorationis, ac reaedificationis opus, pro publica Regni nostri Sclavoniae utilitate et commodo, eo facilius et commodius promovere, ac in effectum deducere valeant“: ex speciali gratia nostra, eidem Civitati nostrae Varasdiensi id concedendum et indulgendum duximus: ut ipsa a solutione cuiusdam Restantiae Quingentorum florenorum Hungaricorum, ex Taxa ipsorum ordinaria, iam antea imposita resultantium, immunis et exempta habeatur. In quorum fidem

praesentes Litteras nostras Testimoniales, et Assecutorias, Secreto Sigillo nostro roboratas, dandas duximus et concedendas. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae, Die 27. Mensis Octobris Anno Domini 1649. Regnorum nostrorum Romani 13. Hungariae et Reliquorum 24. Bohemiae vero 22.“ Ferdinandus m. p. Georgius Szelephény E. Episcopus Nitriens. m. p. Georgius Orossy m. p.

A' másiknak meg eredeti példányból közlött mása szóról szóra ez:

„Nos Leopoldus, Divina Favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, Archi Dux Austriae etc. Memoriae commendamus, tenore praesentium, quibus expedit, universis. Quod nos cum ad demissam Fidelis, Nobis dilecti Spectabilis ac Magnifici Comitis Petri a Zrin, Regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae, et Slavoniae Bani, Praesidii nostri Zluni, Novi, et Ogulinensis Supremi Capitanei, Camerarii, et Consilarii nostri; ac Generosae et Magnificae Dominae Comitissae Annae Catharinae, natae de Frangepanibus a Thersat, conthoralis eiusdem, Instantiam, humillimamque Supplicationem nostrae propterea factam Maiestati: tum vero considerantes, unicuique integrum esse, redditus bonorum suorum distrahere, et in pecuniam commutare; id eisdem ex gratia nostra speciali benigne annuendum et concedendum duximus: ut ipsi universas merces, quas Partes Maritimae, et Portus in bonis eorundem existentes suppeditant, tanquam Dominii sui proventus et obventiones „ubivis in praefato Re-

gno nostro Sclavoniae, signanter autem in Libera, ac Regia Civitate Zagrabiensi, tam intra, quam extra moenia eiusdem,“ quotidie, ac tam in privatis, quam publicis foris ac nundinis, medio Institorum, seu Factorum suorum, fidelium utpote nostrorum Prudentum ac Circumspectorum Joaimis, ac Petri Usoliny, vel aliorum ad id constitutorum, seu in futurum constituendorum hominum, dum, et quando illis placuerit, libere, et secure, ac sine ullo Mercatorum et Negotiatorum praememorati Regni nostri Sclavoniae, praetactaeque Civitatis nostrae Zagrabiensis, aliorumque quorumvis impedimento, et prohibitione; solutis de Lege solvendis, vendere, et venales exponere, rei que familiari eatenus prospicere et consulere valeant, atque possint. Imo annuimus et concedimus praesentium per vigorem. Quocirca Vobis Fidelibus nostris universis et singulis, cuiuscunque status, gradus, honoris, conditionis, et praeeminentiae subditis nostris, signanter autem, antelatae Civitati nostrae Zagrabiensi, aliorumque Locorum praerepetiti Regni nostri Sclavoniae, Magistris Civium, Rectoribus, Iudicibus et Mercatoribus, harum serie firmiter committimus et mandamus: quatenus ante nominatos Joannem, et Petrum Uzoliny, praememorati Comitis Petri a Zrin, ac dictae consortis eiusdem Institores, seu Factores, aliosque ad id constitutos, vel in futurum constituendos Homines ipsorum, in vendendis eiusmodi mercibus suis quibusvis, domi, vel in medio vestri, aut in publicis, et privatis Foris, nullatenus turbare, impedire, molestare et prohibere praesumatis; verum hac nostra Gratia, et Annuentia ipsos

ubique (solutis, ut praemissum est, ubique solvendis) libere, secure, et absque ullo damno, ac molestia uti, frui et gaudere permittere, ac per eos, quorum interest, vel intererit, permitti facere debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutis Datum. in Castro nostro Ebersdorff septima Martii 1668. Regnorum nostrorum Romani 11. Hungariae, et Reliquorum 13. Bohemiae vero Anno 12.“ — Leopoldus. m. p. Franciscus Szegedy Eppus Vaczien. m. p. Stephanus Orbán. m. p.

Az 1708-ban, 's így már a' kizakasztás után költ pedig illyen foglalatú:

„Nos Josephus Divina Favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc. Memoriae commendamus tenore praesentium, quibus expedit, universis. Quod Fidelis noster Nobis sincere dilectus Intimus noster Consiliarius, et Camerarius Spectabilis ac Magnus Comes Georgius senior Erdódy de Monyorókerék, Iudex Curiae nostrae per Hungariam Regiae, Montis Claudii, ac Comitatus Varasdiensis Superemus ac Perpetuus Comes; nec non Fideles aequae nobis dilecti Spectabiles ac Magnifici Comites Alexander, Adamus, Georgius iunior, Gabriel, Emericus, et Josephus omnes Erdódy de dicta Monyorókerék, ad benignam requisitionem nostram, nobis pro necessitatibus nostris in praesentem Haereditarii Regni nostri Hungariae Diaetam requisitis, sex millia Florenorum Rhenensium, quemlibet pro 60. cruciferis computando; et quidem praefatus Comes Alexander Erdódy memoratae summae ratam medietatem,

utpote tria millia florenorum; reliquam vero medietatem praerecensitus Comes Georgius senior, Iudex Curiae Regiae nostrae cum praememoratis fratruelibus suis, in bona, eaque currenti moneta, erga annum sex pro Centum legale Interesse, in paratis mutuo dederint. Quibus Comitibus Erdódy, ipsorumque haeredibus, posteritatibus, legatariis, et cessionariis nosmet obligavimus, et obstrinximus; imo nunc et de facto obligamus et obstringimus, quod praespecificatam sex millium florenorum Rhenensium summam ante, vel ad summum post evolutionem a dato praesentium nostrarum litterarum obligatorialium, sex annorum, ex proventibus nostris regiis quibuscunque ad generalem Perceptoratum Regiae nostrae Camerae Hungaricae obvenire solitis, integre et plenarie, in bona pariter, ac eorum currenti moneta, defectu sine omni, simul et semel deponi et persolvi; eo usque autem solitum, et legale sex pro Centum Interesse, ex praetactis proventibus nostris regiis angaricalibus deponi et administrari curabimus. „Ut autem memorati Comites Erdódy, et ipsorum praescripti, tanto magis sint securi, inscribimus et obligamus ipsis Ius perennale in Bonis; Lubrek in Regno nostro Sclavoniae, Comitatuque Crisiensi existentibus,“ si Ius illud perennale, quod intra revolutionem sex annorum revideri faciemus; nobis omnino competere compertum fuerit, et quidem in una directa et aequali, antelatis Comitibus Georgio seniori, Adamo, Georgio iuniori, Gabrieli, Emerico, ac Josepho Erdódy: in altera autem medietatibus saepefato Comiti Alexandro pro hypotheca reali; si nos autem Ius illud pe-

rennale praefatorum Bonorum Lubrek abalienare et dividere vellemus, saepefactorum Comitum Erdődy, et suorum praescriptorum, eatenus, caeteris paribus, benignam et condigetam, prae aliis habituri sumus reflexionem. Harum nostrarum vigore et testimonio Litterarum. Dabantur [Viennae. Die 30. Aprilis Anno 1708.“ Erdődy Nemzetségnek levél tárából. Jelenkor Ludbreggh, Batthányi Herczegé. — Ezen Oklevélben eréntett, Ország Gyűlésről pedig olvasd. Kovachich vestigia Comitiorum p. 812—814.

VII. F e j e z e t.

Szerém, Posega, és Valkó Vármegyéknek Magyar Országtól történt el-szakasztásuk okairól, 's a' Diplomatiában Szlavónia el-nevezésükről.

A' szerentsétlen vissza vonásokra következett Mohátsi veszedelem után ezek a' Vármegyék is Solymán Császárnak meg-hódolván, idő jártával régi politikai állapotjuk egészen feledékenységbe ment; midőn 1687-ben majd száz hatvan esztendeig viselt igaalól ki-szabadultak, honfiaink már azt sem tudták, hogy Hazájoknak alkatmányos részei. Ennek pedig három fő okát találok; az egyik, mert az előtt Magyar országon nem tsak meg-hitt ellensége az Osmány rontott: hanem a' Föld- és Történet Irók-is ki-adott munkáikban kényük szerént hasogatták. Il-

lyen ártalmas következésű irások közül volt Ratkay György Zágrábi Kanonoknak „*Memoria Regum, et Banorum Regnor. Dalm. Croat. et Slav.*“ című könyve, mellyet Bétsben 1652-ben egész levélen nyomtatásban ki-adván, IV-dik Ferdinand ifjú Királynak ajánlott. Szlavóniát benne Varasd, Zágráb, Zágora, Turópolya, Kőrös, Verőtze, Posega, Valkó, és Szerém Vármegyékre osztotta. Ez az olly igen alkalmatlan idő közben meg-jelent munka pedig azért lett káros következésű, mivel a' gondatlan Honfiak meg nem táfolták.

Másik okát szerzé az a' környüállás, hogy I. Leopold Királynak 1690-ben történt meg hívására, ezeket a' tájokat az|O'tsmány birodalmaiból ki-költözött Rátz nép szállotta meg. a) Fölszólító levelét olvashatni Kerceselichnél *Notitiae p. 434-435* 's a' Rátz nemzetnek adott szabadságaiban, mellyek Mária Therézia országulásakor nyomtatásban is megjelentek. Mire nézve mái Szlavónia, Szent-Ivány Márton szerént *Miscellaneorum Decad. Secund. P. I. p. 148—150* új lakosiról Rasciának neveztetett. „*Slavonia habet a Septentrione Hungariam et Dravum annem interiectum, ab Occatu Styriam, a Meridie Croatiam, a qua Savo fluvio secernitur, ab Ortu Rasciam. In longitudine sua habet 20 milliaria*

a) Meg-hódolás előtt ők-is Szent Koronánkhoz tartoztak olvasd F. T. N. Fejér György Prépost Úrnak eme könyvét: „*Commentarii Historici De Bosniae, Serviae, ac Bulgariae, tum Valachiae, Moldaviae, ac Bessarabiae cum Regno Hungariae nexu Bud. 1837. in 8.*“

in latitudine 10 Dravum inter et Savum. — Dividitur in tres Comitatus: Crisiensem, Zagradiensem, et Varasdiensem. — Rascia, prout Croatia, distincta a Sclavonia, ab Occasu habet Sclavoniam, a Septentrione Hungariam, et Dravum fluvium, ab Ortu confluentiam Savi in Danubium, bonam Hungariae partem, a meridie Bosniam et Serviam, a quibus Savo amne separatur. Haec in longitudine habet 20 miliaria germanica, et iuxta defluentiam Savi 25 in latitudine, 12 Savum inter et Dravum. Continet similiter tres Comitatus: Posegiensem, Valponiensem, et Sirmiensem.“ — Szent-Ivány még ki-szakasztás előtt írt, 's ezen könyvét 1691-ben botsátotta napfényre.

Harmadik ok volt, mert Januárius 26-kán 1699-ben kötött, 's Februárius 16-kán meg-erősített Karlovitzi frigyben név szerént meg nem említett, hogy a' Száván innen fekvő részek, mellyeket I. Leopold király ez előtt nyert vissza, Magyarországi Vármegyék. Ezt a' frigy leveiet olvasd Katonánál Hist. Crit. Reg. Hung. Tom. 36. p. 106—125. — Sőt a' királyi Biztosság is, mellyet a' Fejedelem 1700-dik esztendő Szeptember 11-kén a' vissza vett Részeknek le-írására rendelt, a) Verótze, Valkó,

a) A' Fejedelem parantsolatjának ez a' rövid kivonata: „E re, et servitio nostro visum fuisse, quo exacta super neo acquisitis Hungariae Partibus, statis ultimi hucusque belli Turcici temporibus, auxiliante DEO, et victricibus nostris armis mediantibus gloriose recuperatis, designatio, seu concriptio conficiatur, ac Maiestati nostrae, absque longius protracta temporis mora humillime tradatur, ex qua saltem historice quasi — pateat, qui modo possessores in dictis Partibus sint. Et siquidem eum in finem-pro

Posega, és Szerém Vármegyéket, a' mint ezen emlékeztető írásból szemlátomást ki-tetszik, Szlavónia gyanánt írta le:

Humillima Declaratio

Occasione Commissionis Caesareo Regiae in Regnum Sclavoniae delegatae circa ea, quae notatu erant digniora.

„Primo circa Religionem: Regnum Sclavoniae victricibus Suae Maiestatis armis recuperatum, continet quatuor Comitatus, scilicet Valconensem, Posegiensem, Veróczensem sive Veroviticensem, et Sirmiensem. Inter quos quatuor Co-

Commissariis, et peragendis talibus neo acquisitis Partibus inter Dravum, Danubium, et Tibiscum existentibus, conficiendaque — exacta earundem designatione, Fideles nostros nobis dilectos Caesareo Aulicae, nec non Regiae Hungaricae Camerarum nostrarum respective Consiliarium, et Officinae Rationariae Poseniensis Magistrum, Joannem Franciscum ab Olbern, et Georgium Zbisko clementer deputassemus.“ —

A' Határ Órségeknek el-intézése végett pedig September 14-kén 1700-ban egy más királyi Biztost küldött ki: „Posteaquam Fidelem Nobis Dilectum Ottonem Christophorum S. R. I. Comitem Volkra de Haidenraichstan, nostrum Camerarium, Regiae Csmerae Hungaricae Vice Praesidem, et Camerae Aulicae Consiliarium pro Commissario instituendorum in Partibus Sclavonicis Confiniorum ex parte Camerali clementissime denominaverimus, eisdemque etiam Camerae nostrae Hungaricae Concipistam Grinavszky ad peragenda eiusdem Commissionis negotia subordinandum esse, de exigentia servitii nostri duxerimus.“

mitatus praecipuus est Posegiensis, et repraesentat pulcherrimum et amplissimum quendam Principatum seu Ducatum. In his Comitatibus quatuor, Ordo Ecclesiasticus est nullus, ideo, quod Dioeceses Episcopales sint ad huc controversae; et nullus Episcoporum debitam eorum curam habet. a) Passim Franciscani Bosznenses administrant Parochias pro suo libitu, qui, quoad mores potius militares, quam Religiosi videntur esse, et a nostris Patribus Franciscanis, quasi specie differunt. Populus fere universus est adeo rudis in rebus fidei, ut re vera sylvestres quasi homines et fauni possint nuncupari. Interim est nimium perfidus, periurus, crudelis, furtis, latrociniiis, rapinis, homicidiis, omnibusque flagitiis et facinoribus, iam ab antiquo deditus: praecipue tamen in utroque sexu viget ebriositas quotidiana, et ex ea provenientes rixarum contentiones. Hic populus est armis asvetus, habetque arma copiosissima etiam plebs rustica. Magna ex parte sunt Schismatici, homines ex sua Religione Catholicis infensissimi, totoque animo alienissimi. Populus iste Schismaticus pro suo capite et quasi rege habet suum Patriarcham, quem nos Archiepiscopum Rascianorum nominamus, quem autem sui vocant Patriarcham, et quemadmodum apes, suam

a) Ezeket Leopold király méltó tekintetbe vevén, azon Oklevelében, mellyet Junius 28 - kán 1701 - ben adott a' Szerémi Püspöknek, illyen óvó tikkelyt iratott. „Salvo semper aliorum, et praesertim Episcopi Quinque-Ecclesiensis, quoad Posegiensem Comitatum iure, si quod edoceri possit.“ — Olvasd Prai Hierarchicijának P. II. p. 381.

matrem apem, sequuntur in omnibus. Est gens instabilis et admodum vagabunda, quae de loco ad locum continuo solet variare. Deo, Patriae, et Sacratissimae suae Maiestati parum utilis; quae nunquam aliud quaerit, quam vivendi facilitatem, et ubicunque illam reperire potest, sive sub Turca, sive sub alio principe, libenter amplectitur. Unde etiam fidelitas huius gentis est tanta, quanta est facilitas vivendi. Nullibi aedificant, sed manent in tuguriis et cavernis terrae, ut, si opus sit, statim possit alio transigrare, Sylvas et montes amant ut plurimum, veluti latibula et refugia praedonum. Ipsorum Patriarcha gentem istam sibi vendicat una cum illis terris, quas inhabitant. Quod si talis terra alteri divendatur, incolae huiusmodi continuo vacuum relinquunt, et praeter solum, et territorium nihil remanet. Est autem populus iste omni flagitiorum genere et specie refertissimus, si unicam excipiamus ieiunandi consuetudinem, quae etiam uti est summe ardua: ita videtur longe stultissima. Horum omnium censeatur optimum esse remedium, si Comitatus illi ad suas Dioeceses determinentur, et Patriarcha cum suis Episcopis, et Calugeris arceantur. Deinde Parochi Catholici provideantur, alioquin enim confusio, et animarum interitus nunquam cessabit. Est in hoc Regno aliquis Episcopus Petronius Religioni Catholicae unitus, qui zelose laborat pro Ecclesia Dei, multosque Schismaticos disposuit ad Fidem Orthodoxam; cui tamen praementionatus Patriarcha cum suis Episcopis, Calugeris, et asseclis est infensissimus. Unde merito Petronius iste

est protegendus contra lupos sibi adversantes; et haec breviter circa Religionem. Porro:

Circa Politica et Saecularia: Regnum Sclavoniae quoad praemissos quatuor Comitatus, hactenus erat, estque de facto sub dispositione et administratione Cameratica, indeque habent suam dependentiam. Officiales autem Cameratici, quales soleant committere excessus, eosdem ipse Illustrissimus Dominus Commissarius ex parte Excelsae Camerae Aulicae delegatus, pro ratione sui muneris et functionis annotavit. Similiter Domini Commissarii ex parte Regni Hungariae deputati, quae ad ipsorum munia pertinebant, diligenter conscripta, ad Sacratissimam Suam Maiestatem transmiserunt. Unicum ergo adhuc videtur illud hic addendum, quod siquidem Essekino incipiendo usque Petro-Varadinum penes Savum usque in Croatiam pergendo, sint mera Confinia, adeoque militia ubique illocata existeret, eademque militia partim esset germanica, partim vero nationalis, et partim rasciana, quae omnes magnam hactenus habuerunt agendi libertatem, adeo, ut hoc Regnum propter labores gratuitos, et propter Forspont seu condescensiones continuas; similiter etiam propter diversissimas exigendi et taxandi, mulctandique exactionum, et extorsionum, species, sit adeo oppressum, ut ipsi Incolae, vel ad conspectum humanum miserrimi, nihil usquam habere videantur. Habent enim Dominos propemodum infinitos, qui ipsis imperitare solent; Protectorem autem ipsos conservantem advertunt neminem. Quae quidem in re remedium est summe necessarium. Demum hoc Regnum, quoad sui capacitatem et magni-

tudinem, mea quidem opinione, praeter populum illum, quem de facto continet, posset adhuc Quinquaginta millia animarum in se recipere, et alere; maxime vero, si Patria ista excoleretur, et liberaretur a sylvis et nemoribus, quae maiori ex parte terram huius Regni occupant. Atque ista sufficienter generatim pro idea quadam, et cognitione universali.“

Ki volt légyen ezen emlékeztető írásnak szerzője? az egykorú másolatban, melly *Pr ai G y ö r g y n e k* kézíratai között vagyon, föl-jegyezve nem találtam; de veszem észre, hogy nem az első, hanem a' második királyi Biztosság számára íratott, mellyet *Le op o l d* király az *Órségek* el-intézése miatt küldött-ki. — Az első királyi Biztosság azomban igen serényen munkálkodott, 's olly hamar tellyesítette a' Fejedelem akaratját, hogy még 1700-diki December 11-kén *N á d a s d y F e r e n t z* Gróf, *K a s ó I s t v á n*, és *N e d e t z k y S á n d o r* e' négy Vármegyét mint vélt *S z l a v ó n i á t* Magyar Országához igtatták. Melly sebes végre hajtás elegendőképen kezekedik a' jámbor Fejedelemnek igazság szeretetéért, és egészen meggyőzhet bennünket, hogy ha ezen Vármegyéknek volt régi alkatmányukról különben tudósítatik, azokat szinte illy nagy készséggel vissza ítériti, a' minő jó szándékkal 's igyekezettel Hazánkhoz kaptsolta; de erről következő Ok-levél tegyen bizonyóságot, melly 1700-ban eredeti valóságában *V a l k ó* Vármegye levél tárába tétetett.

„*Instructio Dominorum Regni Hungariae Commissariorum per Suam Sacratissimam Maiestatem ad Inclytum Regnum Sclavoniae in ordinem redigen-*

dum clementer deputatorum, ex alia benigna Caesarea Instructinne certa in parte deprompta, huicque Inclyto Comitatu Valkóiensi, et aliis Regni Sclavoniae Comitatibus pro ulteriori sui directione relicta.“

Quoad Religionis exercitium, ea, in quantum fieri potest, pure Romano Catholica, exclusis Lutheranis, et Calvinisticis, ita annuentibus S. Stephani Regis Lib. 1 Cap. 2. Art. 22. 1604. Ferd. 1563. Art. 31. 1548. Art 5. 6. 7. 1550. Art. 12. 13. 14. 1548. 5. 6. 7. 8. 9. 10. et praesertim Art. 23. An. 1686. inducatur, et stabiliatur.

Restauratio Ecclesiarum, siquidem Cap. 8. Lad. Regis Lib. 1. et S. Stephani Regis Lib. 2. 34. Episcopos, seu Dioecesanos concernat, prouti eadem Leges ex decem villis easdem aedificandis indigitant; ideo intendent Comitatus ut hac modalitate restarentur.

Ad sustentandos Parochos, iuxta morem et consuetudinem in quibusdam Regni Hungariae Partibus practicatum, Sedecima iisdem pendatur, donec aliter Sacratissima Caesarea, Regiaque Maiestas disposuerit. Item, in villa, in qua resederit Parochus, habeat unam integram sessionem colonicalem viginti quatuor integra (iugera) terrae constituentem, et competentem sylvam cum pratis; item in sortem stolae a Baptismate denarios 25. Introductione den. 10. Sepultura simplici 25. a Concione Funebri 75. pro Requiem sine cantu 25. cum Cantu 50.

Mensuras observent iuxta Art. 31. An. 1655. ad metretam Poseniensem 52. medias aridas sine discussione computatas habentem. Item ulnam, urnam vi-

ni et cerevisiae, sicut centenarium, et libram Posoniensis, seu Budensis reductionis. Okkae vero, et Kilae, et alia id genus tam aridorum, quam liquorum penitus abrogentur.

Ad coercendos malefactores cuiuscunque generis, cum Sua Maiestas Sacratissima tam Militiae germanicae presidiariae, et confiniariae; quam nationali utriusque ordinis, ita et Comitatus, Oppidis item competentes Officiales praeficere dignata sit; quibus suo modo stabilitis, Comitatus dabit operam, ut unitis viribus eiusmodi malefactores persequantur, capiantur, et debito supplicio per suam competentem Instantiam afficiantur. Singulaeque Instantiae incumbet sibi subiectos etiam ab eiusmodi actibus, et aliis fors contigibilibus excessibus arcere; neque una Instantia in messem alterius falcem suam quoquo modo immittat: sic facile erit et scelera punire, et in bona cum reliquis Instantiis vivere harmonia.

Gens Rasciana hucusque militaris conditionis, quae in desertis locis, et praediis collocabitur, ad triennium ab omnibus oneribus publicis, simul et privatis (sola capitatione florenorum octo ipsis imposita, et ad exolutionem Praesidiariae militiae in medietate convertendorum: in altera vero Camerae, vel Dominis Terrestribus pendendorum; nisi aliter hac in parte Sacratissima Maiestas disponere dignata fuerit) exemptur; evoluta vero triennio, Comitatum iurisdictioni, et universis Regni oneribus, moderate tamen iisdem imponendis, subiicietur.

Siquidem loca pro Confiniis, ac etiam in usum Militiae deputanda, a) ad proprietarios Dominos Terrestres spectare, et per assignationem Militiae ab iisdem avelli indubium sit; talibus Proprietariis, sive Ecclesiasticae, sive saecularis conditionis existant, de aequivalente, et adaequata, praemissa Jurium in Commissione super Bonis neo-acquisitis delegata sufficienti legitimatione et edoctione; in casu excisionis, pro eiusmodi terreno satisfactione providebitur; adeoque Inclyti Comitatus eatenus invigilabunt. b)

Gens Rasciana hucusque militaris conditionis, intra triennium solam capitationem contribuens, eandem Comitatus exolvere; et Comitatus manibus Officialium Militarium assignare debeat. Evoluto autem triennio, non solummodo Jurisdictioni Comitatum: sed etiam Dominorum Proprietariorum, in quorum nempe fundis residebunt, quoad debitos census et labores, et Cleri quoad Decimas, pleno iure subiecta erit.

Militum emeritorum, porro, nomine gaudentes et titulo, velut extra Praesidia residentes, dum per gratiam Caesaream suo modo habitandi in forma Nobilium, aut Libertinorum, fundos exemptos possi-

a) Az Órségekről olvasd Pavich Imrénének Descriptio Provinciae Bosnae Argentinae nevű könyvét, mely 1766-ban jött ki Budán, Kerceselichnek Notitiái, és Engel Jánosnak Geschichte des Ungr. Reichs und seiner Nebenländer Halle 1798, II. Th. p. 298.—304.

b) Mái Szlavóniából, Gradiskai, Bródi, és Péter-Vári Órségek szakasztattak ki: ezek szinte Magyarországnak alkatmányos részei; föl-állításuk óta jelenkorig Ausztriai törvénnyel élnek.

debunt, occasione eiusmodi fundorum, aut aliarum quarumvis quaestionum iuridicarum, Legibus Regni, et Comitatum iudicio subiecti sint, et eiusmodi ementorum nomina, cum assignatis ad rationem eorundem locis et circumferentiis specificè annotanda, et talis Consignatio Comitatus, Camerae, seu Fisco Regio, pro Informatione communicabitur, ut cessante horum exemptione, quivis iurisdictione sua uti possit.

Tam pro servitio Suae Maiestatis, quam et administranda iustitia, et publico bono; Magistratus Comitatus, utpote Supremi, et Vice-Comites, Iudices Nobilium, Notarii, et Jurati Assessores, Publica simul et Juridica, absque omni Officialium Bellicorum, et Cameraticorum interturbatione et ingessione, prout in aliis Regni Hungariae Comitatus, administrabunt, et Officiis suis fungentur.

Et, quia indubium esset, in Praesidiis extra Milites stipendia merentes, et alios etiam inhabitatores nobiles, ac etiam quaestores futuros, ibidem residentiam facturos; hinc solis militibus stipendiariis sub Generalium et militarium Officialium commenda relictis: alii omnes ad mentem Legum Regni, signanter vero An. 1635. Art. 50. et ibidem citatorum, Comitatum Jurisdictioni subiaceant.

Porro, cum Leges Regni, signanter vero An. 1635. Art. 51. et alii ibidem citati, fugitivorum in Confinia rusticorum receptionem serio inhibeant; imo extraditionem similium innuant: ideo in his quoque Praesidiis similium receptio et admissio praeclusa sit.

Schismatici Callugeri nullam habeant suas Ecclesias visitandi, easdem taxandi, aut parochialibus suis

quaspian contributiones imponendi facultatem. Uniti e contra, qua Vicarii Romano Catholicorum Episcoporum Ordinariorum, consvetas et debitas Visitaciones peragere valebunt. Hi semper, prout et Schismatici, a praefato suo Ordinario Romano - Catholico habeant dependentiam.

Limites vero Comitatum, interim, donec exactius per Officiales, vel eos, quibus competit, investigentur et resciantur (quatenus iidem Officiales Comitatum diligentem investigationem primitus fiendam, adhibeant operam) taliter, uti Provisoratus Camerales sunt, observabuntur. Valkóiensis Comitatus habebit totum Districtum Inspectoratus Eszekiensis. Veróczensis Comitatus Districtum Provisoratus Veroviticzensis. Posegiensis Comitatus Districtum Provisoratus Nominis eiusdem. Sirmiensis Comitatus totum Sirmium servabit. a)

In Conscriptione, porro, Comitatum, dum ex parte Excelsae Camerae Regnum totum conscribetur, adiunget Comitatus vel minimum unum ex gremio suo, qui Conscriptioni adesse, eamque Comitatu in authenticis paribus reportare possit.

Cum autem praemissorum Comitatum Supremi Comites, utpote: Sirmiensis Serenissimum Du-

a) Azoknak okaik tehát, kik ezen Vármegyéknek mostani ki-terjedésükből akarják volt régi alkalmányukat megmutatni, önként el-enyésznek, 's bizonyságul éppen nem szolgálhatnak.

cem Sirmiac, a) et Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Episcopum Sirmiensem. b) Valkoviensis Illustrissimos: Joannem Draskovicz: Posegensis, et Veróczensis Comitatum Davidem Joannovich, Comites Sua Maiestas Sacratissima praeficere dignata sit, Nobisque, iisdem Dominis Supremis Comitibus subalternos Comitatus Officiales constituendos benigne demandaverit. Ideo in Posegiensi Comitatu pro Vice-Comite Egregium Gabrielem Ladislaum Hapsz, Perceptore Joannem Georgium Stakics-Bosznics, Judice Nobilium Joannem Spolaricz, Juratis Assessoribus Georgium Radilovicz, et Antonium Nicolaum Spolaricz. In Valkóiensi pro Vice-Comite Joannem Hillepront, Substituto eiusdem et simul Perceptore Joannem Andream Schwärztl, Jurato Assessore Franciscum Szántóházi. In Sirmiensi pro Notario dictum Joannem Hillepront, Perceptore Petrum Valter.

a) Ez Odeschalchi Julius Hertzeg volt; a' ki Leopold adományából bírta Szerémségct.

b) Jány Ferentz, kiról Prai Hierarchiae P. II. p. 394. „Factus XVI. Martii (1689.) Supremus Comes Sirmiënsis, ugy mond, qui primus in hac provincia iurisdictionem exercens, sensim Dioecesim Sirmiensem instauravit.“ A' Szerémi Püspök jelenkor Diákói, és Boznai Püspökségek tzmét is viseli; mert miután Boznát elvesztettük, a' Boznai Püspök Káptalanával együtt Diákóváratt telepedett-le (Prae Hierarchiae P. II. p. 421.—422.) 's idővel Mária Terézia e' három Püspökségből egyet szerzett. Prae ibidem p. 382.

In Veróczensi pro Vice-Comite et simul Perceptore Andream Labos, pro Juratis Assessoribus Joannem Kendey, et Georgium Fordicz ordinaverimus, et praevis deposito per eosdem corporali iuramento installaverimus; reliqua vero Officia Comitatus (ex quo hic plures ad id aptae Personae reperibiles non fuissent) ipsis Dominis Supremis Comitibus constituenda relinquimus. a) In reliquo vero Inlyti Comitatus Legibus et Consuetudinibus Regni Hungariae (haud immemores sui iuramenti) se se accommodare studebunt. Actum Veroviticae Die 11. Decembris Anno 1700.“

Comes Franciscus de Nádasd m. p. L. S.

Stephanus Kasó m. p. L. S.

Alexander Nedeczky m. p. L. S.

Ezen Részeknek Hazánktól lett el-szakasztásáért tehát senkire másra nem vethetünk, hanem egyedül magunk gondatlanságára: kik, valamint mostanában, úgy régenten-is Ante-Acták nélkül dolgozván, Jógainkat I. Leopold király előtt be-bizonyítani elmulattuk. A' Fölséges Ausztriai Házból ditsóségesen országoló Apostoli Fejedelmeink valóban min-

a) Minthogy ez előtt Szerém, Posega, Valkó, és Verőtze Vármegyék annyi Kamarai Tisztartóságok voltak, 's ezen hiteles Oklevél szerént, először tsak 1700-ban léptek ki a' Kamarai kórinány alól; ennél fogva Prai meg-botlott, midőn írta, hogy Jány Ferentz Szerémi Püspök, 1689-dik esztendőn lett Szerémi Főispány.

denkor Szent Koronánk Jógainak fön-tartására igye-
tek, 's hív jobbágyaikat-is ezen szent kötelesség meg-
tartására szorították. a) Ha pedig néha valami ellen-
kező történt is, mint ezen jelen levő esetben; akkor
mindég mások voltak rendelkezéseiknek indító okai;
mellyeket azomban mind annyiszor vissza húzták,
valahányszor honfiaink Elóttük az igazságot föl-födöz-
ték. Így I. Leopold 1671-ben Széchényi György
Kalotsai Érseknek föl-írására (Katoná Hist. M. Co-
jocen. Eccl. P. II. p. 97—99) Hazánkra rovott négy
miliomni adónak felét el-engedte; valamint kezeim-
nél levő levelének hiteles másából meg-tudtam. Szé-

a) Mint Teuffel Erasmus néhai Vár-nagynak és Hadi-
vezérnek eme esküjéből ki-tetszik, kit I. Ferdinand
1548-ban ajándékozott-meg magyar arany szabadsággal:
„Ego Erasmus Teuffel, benignitate Sacrae Romanor. Hung.
Boëm. etc. Regiae Maiestatis Domini mei clementissimi,
ex pleno consilio suae Maiestatis in numerum, coetum-
que verorum Regni Hungariae Nihilium assumptus, Ju-
ro per DEVM vivum, et B. V. Mariam, et Omnes San-
ctos DEI, quod a modo in posterum Legibus, Decretis-
que, et publicis Constitutionibus eiusdem Regni Hunga-
riae factis, vel fiendis, tanquam verus Hungarus fideliter
et obedienter in omnibus parebo, Libertates, Decreta,
Privilegia, Immunitatesque eiusdem Regni, pro viribus
meis semper defendam, neque contra eas quavis ratione,
modo, aut praetextu quocunque, unquam faciam, vel
admittam, Secreta consilia Regni nemini pandam. Nul-
las Arces, nullamve Regni partem a Regno alienabo; sed
alienata etiam omni studio, diligentia, ac fide recupera-
re pro viribus conabor. Ita me DEVS adivet, et B. V.
Maria, et Omnes Sancti DEI.“

chényi Pál Kalotsai Érseknek Előtte tett kinyilatkoztatására pedig azon jóvallástól, hogy a' Magyarok Ausztriai Törvények szerint igazgattassanak, szinte el-állott.

De hogy ismét a' föl-vett tárgyra térjek, Szlavónia, az Otsmány zsarnokságának megszűnése után 1700-ban vetetett föl leg-először a' többi Vármegyék sorába, 's ezen az időn kezdődik mostani alkalmánnya-is a' Diplomatiában: „Posterioribus quoque annis, úgy mond Bonbordi Topographiájának első kiadásában a' 231—232-dik lapjain, iuxta quorundam Geographorum partitionem pars Sclavoniae non modica, terni nempe Comitatus: Zagrabiensis, Varasdiensis, et Crisiensis, in Croatiam abiise sunt visi; ut adeo iuxta eorundem dimensiones Regnum Sclavoniae 50. duntaxat germanica milliaria in longum, videlicet a Copranicia usque ad influxum Dravi in Danubium, in latum vero non nisi 12. hodie numeraret. — Indicatam limitum restrictionem non aliunde ortam suspicamur, quam quod Croatia potiori sua parte a Turcis mulctata, a) antiquae dominationis et

- a) A' Karlovitzi frigy-levélnek ötödik cikkelye szerint „Ab ostio amnis Bossut in Savum efluentis, usque item in Savum elabentis Unnae fluvii ostium, Savi altera pars (a' máj Szlavónia) pertinens ad ditionem caesaream, possideatur ab eius maiestate; altera vero pars (túl a' Száván, Unna és Bossut között) possideatur ab imperatore Ottomanorum. — Usque ad Unnam fluvium regio, pertinens ad dominium imperialis Ottomanicae maiestatis, qua Bosniam spectat, citerioribus ripis Unnae fluvii definiatur atque terminetur.“ Lásd Kato na Hist.

gloriae nihilominus tenax, in vicinam denique Regionem suum nomen extenderit. Plerisque tamen eruditioribus, etiam Croatis, adhuc vetus Sclavoniae divisio praeplacet, eidemque ternos Comitatus a nobis paulo ante memoratos libenter transcribunt.“

Ezt a' Hazánk kárával, és Szent Koronánk Jógainak rövidségével történt el-szakasztást azomban talán helyre hozzák a' honfiak, ha Rákótzty Ferentznek pártütése nem történik; 's ha I. Jó'sef király 1708-ban ki-hirdetett ország gyűlését tarthatja. E' polgári háborúnak le-tsillapodása után mind az által az 1715-dik eszt. ország gyűlésen jelen volt Karok és Rendek a' 92-dik tzikelyben kérték ugyan „Comitatum Poseghiensis, Veróczyensis, Sirmiensis, Valkóviensis, Csongradiensis, Csanadiensis, Aradiensis, Békesiensis, Zarándiensis, Torontaliensis, Zeurincensis ad Sacram Regni Coronam spectantium Reincorporationem — Comitatum quoque Maramaros, Kraszna, Kővár, et Közép Szolnok Reapplicationem.“ — De ez akkoriban el-maradt: „Quia-magnam considerationem, et non tantum Status Politici, a Militari distinctionem: sed etiam ipsorum Limitum Comitatus hactenus incertorum definitionem, et separationem praerequirebat; adeoque erga praevidiam Commissionis eatenus instituendae revisionem et relationem, se ita determinaturam (Sua Regia Maiestas) resolvit; ut publicae utilitati, et servi-

Crit. Reg. Hung. Tom. 36. p. 111.—112. — Ezen frigy kötés szerént Horvát országból Verbász, és Unna között engedtük az Otsmánynak. —

tio suo nihil deesse possit. a) — Az 1723 és 1729-dik eszt. 20. és 7-dik tikkelyeknek sem lett sikertik. Az 1741-dik eszt. 18-dik tikkelyből pedig nyilván észre vehetni, hogy a' Karok és Rendek azt sem tudták, mit kérnek; mert a' nevezett Vármegyéket már Alsó Szlavóniának nevezik: 's gondatlanságuknak a' lett a' vége, hogy ezek a' Részek 1749-dikben a' mostani lábra állítottak. „Status, Ordinesque fuere solliciti. úgy mond Kerceselich Notitiae p. 405 ut

a) Ezen, és a' 113. 's' 118-dik tikkelyek következésében ki-küldött országos Biztosság, munkálataiban többi között inégyen írt: „Cum Regnum hoc Hungariae olim quidem sat amplum, potentia nihilominus exopt Ottomanica diminutum, victricibusque rursus, ac gloriosis Caesareis armis maiori in parte vindicatum quidem, avulsae nihilominus partes recuperatae nondum Regno, ac Jurisdictioni Sacrae Coronae essent reapplicatae; censeremus demisse, pro reapplicatione, et reincorporatione avulsorum — Comitatum Posegiensis, Verovichiensis, Valkoviensis, Sirmiensis, Bachiensis; item Chongradiensis, Aradiensis, Torontaliensis, Bodrogiensis, Zarándiensis, Békesiensis, item in parte Regnorum Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque Terreni per Generalatum Varasdiensem possessi: nec non Bonorum Frangebano, et Zriniano fiscalium tam maritimarum, quam Croaticorum: praeterea Provinciarum Lichae, et Corbaviae, nec non plagae terrae Savi circumfluentis beneficio septae, quam Dominium Mozzi-chense in Carniolia situm sibi incorporavit — Sacrae Suae Maiestati humillime supplicandum. Huius supplicationis indubius effectus vel ex eo speraretur, quod Sacratissima Sua Maiestas, sacro Diplomate suo Regio Inaugurali, Juramento firmato, id se facturam clementissime, et paterne offerre dignata est.“

Slavonia Sacrae Coronae ab antiquo membrum, eadem per legem reincorporaretur. Anno igitur 1715. Art. 118. eatenus est provisum, constitutumque. Verum — Slavoniae constituta fato Articulo per Comitatum erectionem reincorporatio, ad annum 1741. negligebatur. Sub Maria Theresia anni 1741. Art. 18. in fine habet: Districtus — Sirmiensis, et Inferioris Slavoniae, ut primum res in magis tranquillum statum repositae fuerint, Regno pari modo (országossan) reincorporentur, et eiusdem iurisdictioni (articulariter) submittantur — Rebus in tranquillioem statum positis — ad effectum memoratorum Articulorum anno 1745. itum est. Commissarius erat Comes Alexander Patachich — Erecti hac occasione sunt Inferioris Slavoniae tres Comitatus, videlicet: Veroviticensis (ekkor egyesült Valkó Verőtz e Várme gyével) Sirmiensis, et Poseganus, positi horum Magistratus. Sed quia vel firmati non fuissent inter novam hanc, et militarem iurisdictionem limites, vel sufficiens pro Confiniis designatio non credebatur; ideo Anno 1749. Excellentissimus D. Comes Antonius Grassalkovich Aulicae Hungaricae Regiae Camerae Praeses — Generalis item ab Engelshoffen, cum aliis, quos inter ego quoque fueram, a Maiestate Regia missus; ea, quae vel probata prioris Commissionis non fuere, vel erant corrigenda, debitum reduxit in ordinem, limitesque praedictarum Iurisdictionum constituit. — Ezek következésében hozatott az után az 1751-dik eszt. zavaros értelmű 23-dik tikkely: ut Comitatus Sirmii, Verőcensis, et Poseganus per Suam Maiestatem Sacratissimam post hac ad diaetales Regni

concursum evocandi, inter reliquos Regni huius Comitatus sessione, et voto postliminio gaudere possint, salva in reliquo Regni Hungariae, et Banali Iurisdictione!!! mintha bizony ezek a' Vármegyék (ide nem értvén a' régi Verőtze Vármegyét) valaha Bánok alatt lettek volna. „Me, vera pro gratis loqui — necessitas cogit. Vellem equidem vobis placere; sed multo malo vos salvos esse, qualicumque erga me animo futuri essetis.“ Quinctius ap. Livium D. I. Lib. 3.

VIII. F e j e z e t.

Be-Rekesztés.

Idézett hiteles Ok-levelek, számos Törvény Tzikkelyek, 's nem kevés históriai Biznyságok szerint tehát mái Szlavónia, az az: Szerém, Posega, Valkó, és Verőtze Vármegyék (mert Valkó Verőtzével tsak 1745-ben egyesült) első meghódítás óta Hazánk alkatmányos Részei lévén, a' három első mindenkor Alsó Magyar Országi Részek közé tartozott; régi Verőtze Vármegyéje pedig tsak Tatar-járást után következett zúrzarvarban jutott Szlavóniához (értem a' mái Horvát Országott) 's olly gondatlanságból maradt oda, mint hajdan Zaránd, Közép-Szolnok 's a' t. Erdélyhez; de éppen ezen oknál fogva Hazánknak szinte el-válthatatlan Része.

Meg-határoztam azon időt-is, melyben ez a' négy Vármegyéje a' viselt és olly sokáig viselt Otsmány szolgáltság után vigyázatlanságunkból Szlavónia

gyanánt ki-szakasztatott; hogy ne tsak tudnók, mi-
kor tsuszsant légyen a' Diplomiába az első három
Vármegyére nézve-is a' Szlavónia nevezet: hanem
ezentúl immár nagyobb figyelemmel igyelvén Jóga-
inkra, azoknak öszsze írásában buzgóbban forgolód-
junk. Az ilyen munkára több kéz, és köz szorgalom
kívántatik; azért fölötte szükségesnek látom, hogy
az egyes hazafiakon kívül, a' magányos Nemzetségek
Levéltárnokai, 's a' Nemes Káptalanok, hiteles Con-
ventek, vagy is Szerzetes Gyülekezetek, nem kü-
lönben a' Nemes Vármegyék-is egybe vetett vállak-
kal, tudományos Férfiak által dolgoztassanak, 's em-
lékeztető Írásokat a' jövőndő Kor hasznára, és örök
emlékeztére készítettessenek.

Ha a' mi Eleink még tsak XVI. században-is,
minek utánna édes Hazánk Otsmány rabságába esett,
igy gondolkottak volna, az el-szakasztott Részekért
mostanában nem kellene aggódnunk. Hozzuk tehát
helyre a' mit Atyáink el-mulattak, 's írjunk öszsze
immár mindenekeket, a' mik bennünket illetnek. Sőt
a' miket tsak ezentúl az Ország Gyűlésein föl veen-
dünk, azokat előbb oda haza különössen tárgyakként,
markossan vegyük-föl, 's velössen dolgozzuk-ki, nem
hagyván magunkat tsupán tsak az Országos Ki-kül-
dötségekre; mert mennél többen azon egy tárgy föl-
világosításán fáradnak, annál nagyobb fényességre
derül az Igazság. Ez a' törekedés ha majd közönséges
lészen, az után Ország Gyűléseink, 's egyéb Tana-
kodásink sem tartanak olly sokáig, hanem rövidebb
idő alatt sokkal többet, 's foganatossabban fogunk
végezni, mint eddig készületlenek tettünk.

Azomban, ne talám ezeket némelly különbféle gondolkodású Olvasók félre értsék, 's balra magyarázzák, Értekezésemet Demosthenesnek az I. Philipikája végén álló a'ma soraival fejezem-bé, melyeket T. T. Horvát István Úr az 1833-dik eszt. Tudományos Gűjtemény II. Kötetben a' 116-dik lapon hozott föl: „Ego igitur, nec unquam alias ad gratiam loqui institui, nisi idem et profuturum Vobis persvasum haberem, et nunc quae sentio, simpliciter omnia sine ulla tergiversatione, libereque sum elocutus: velim autem, sicuti exploratum habeo, e re Vestra esse, ut ea, quae optima sunt, audiatis, ita scire me etiam, fidelissimo svasori idem profuturum: multa enim libentius dixissem. Nunc quamquam obscurum est, quidnam hinc consecuturus sim: tamen, quia persvasum habeo, haec facta Vobis fore utilia, dicere institui. Vincat autem id, quod Vobis Omnibus profuturum est.“

